

Onsdagen den 23 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 57 i anledning av propositionen 1973:72 med förslag till lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m., jämte motioner.

I propositionen 1973:72 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 16 mars 1973 föreslagit riksdagen att unta inom justitiedepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

2. lag om ändring i lagen (168:557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ändringar i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Ändringarna innebär bl. a. att Kungl. Maj:t får möjlighet att i vissa fall vägra bolag tillstånd att upphäva eller ändra s. k. utlänningsklausul i bolagsordningen. Härigenom skapas möjlighet att förhindra utländskt övertagande av svenska företag i sådana fall då övertagandet skulle vara oförenligt med väsentliga inhemska intressen. För att hindra att den etableringskontroll som äsyftas med de nya bestämmelserna kringgås föreslås att i lagen skall intas en ny bestämmelse som innebär att, om någon som inte fritt får förvärva fast egendom vill förvärva rörelse eller del av rörelse från rättssubjekt som fritt får förvärva fast egendom, förvärvet för sin giltighet förutsätter tillstånd av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. I propositionen föreslås också för att hindra kringgående av etableringsbestämmelserna viss ändring i lagen (1968:557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag. Slutligen föreslås att uttrycklig föreskrift skall tas in i 1968 års lag om att avtal i strid mot denna lag är ogiltigt.”

I detta sammanhang hade behandlats dels följande i anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1896 av herr Brundin (m),

Onsdagen den
23 maj 1973

Vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Vissa inskränk-
ningar i rätten
att förvärva
fast egendom
eller gruva
eller aktier i
vissa bolag, m. m.*

1973:1897 av herr Olof Johansson i Stockholm (c),

1973:1898 av herr Levin (fp) vari hemställdts

1. att riksdagen skulle bifalla propositionen,
2. att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag ägnat att möjliggöra samhällelig intervention i syfte att dels förhindra företagsnedläggning, då sådan skulle innebära betydande arbetslöshet eller annan allvarlig olägenhet, dels i rimlig omfattning hålla ägaren skadeslös,

dels följande under den allmänna motionstiden väckta motioner:

1973:219 av herr Hermansson (vpk) vari hemställdts

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde att denna visade skärpt restriktivitet vid beviljande av utlännings rätt att idka näring i Sverige enligt lagen av den 29 november 1968,
2. att i lagen om aktiebolag av 14 september 1944 en ny 177 § infördes med följande lydelse: "Utländsk medborgare eller utländsk juridisk person får förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer" och att nuvarande 177 § gavs beteckningen 178 § och att övriga paragrafers numrering ändrades i enlighet härmed samt
3. att riksdagen i skrivelse till regeringen som sin mening uttalade att skärpt restriktivitet borde visas vid tillståndsgivning för aktieköp till stora utländska kapitalägare,

1973:827 av herr Nilsson i Östersund m. fl. (s),

1973:1451 av herr Dahlgren m. fl. (c, fp, m) vari hemställdts att riksdagen skulle besluta i enlighet med vad som i motionen angivits,

1973:1465 av herr Göransson m. fl. (s) samt

1973:1470 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt avsåg hemställa (punkten B 4) att den svenska regeringen skulle ta initiativet till upprättandet av ett internationellt organ för samråd, ömsesidig information och kontroll av multinationella företag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:1898 punkten 1 och med avslag på motionerna 1973:1896 och 1973:1897 skulle anta i propositionen 1973:72 framlagda förslag till
 - a) lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,
 - b) lag om ändring i lagen (1968:557) om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1898 såvitt den avsåg åtgärder i syfte att förhindra företagsnedläggning m. m. (punkten 2),
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1465 om åtgärder för att

Onsdagen den
23 maj 1973

*Vissa inskrän-
ningar i rätten
att förvärva
fast egendom
eller gruva
eller aktier i
vissa bolag, m. m.*

förhindra utländskt förvärv av svenskt företag,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:219 om begränsning av utländskt kapitals inflytande i Sverige,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:827 om förköpsrätt för staten vid överlåtelse eller nedläggning av företag,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1470 såvitt den avsåg åtgärder för att åstadkomma ett internationellt organ för kontroll av multinationella företag (punkten B 4),

7. att riksdagen i anledning av motionen 1973:1451 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. i enlighet med vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande begränsning av utländskt kapitals inflytande i Sverige av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:219 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört angående åtgärder för att begränsa utländskt kapitals inflytande i Sverige,

2. beträffande kontroll av multinationella företag av herrar Andersson i Örebro (fp) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1470 punkten B 4 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att från svensk sida togs initiativ till upprättandet av ett internationellt organ för samråd om och kontroll av multinationella företag,

3. beträffande undantag från bestämmelserna i inskränkningslagen av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1451 angående vidgad möjlighet för vissa producentkooperativa föreningar att förvärva bundna aktier.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Svensson i Malmö (vpk).

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Vi har under åtta timmar före middagsuppehållet diskuterat näringspolitiken och vi har därvid kommit in på en rad frågor. En fråga som tagits upp i samband med den tidigare debatten har gällt multinationella företag, och herr Dahlén har i sitt anförande berört de problem som dessa medför även för ett land som Sverige, som är beroende av internationella kontakter. Det finns kanske ingen anledning för mig att djupare beröra dessa problem. Som herr Dahlén påpekade har vi under ett flertal år från folkpartiet tagit upp dem och påyrkat att regering och riksdag skulle vidtaga åtgärder för att komma till rätta med vissa problem som sammanhänger med de internationella företagens

Onsdagen den
23 maj 1973

*Vissa inskränk-
ningar i rätten
att förvärva
fast egendom
eller gruva
eller aktier i
vissa bolag, m. m.*

inverkan på svenskt näringsliv.

Vi har i motionen 1470 tagit upp dessa frågor, som följts upp i reservationen 2 i näringsutskottets betänkande nr 57. Vi har där yrkat på att Sverige bör verka för inrättandet av ett särskilt internationellt organ, som kan tjäna som forum för samråd, ömsesidig information och kontroll av dessa företag. Vi har också sagt att regeringen bör ta initiativ till att man får till stånd ett sådant internationellt organ. Vi vet att vissa kartläggningar pågår om de multinationella företagen och dessas verksamhet i Sverige. Detta är självklart av positivt värde, men vi anser ändå att regeringen bör ta de initiativ som möjliggör att man får ett internationellt forum till stånd som skall kunna tjäna dessa samråd.

Herr talman! Som jag tidigare sade har dessa frågor tidigare varit uppe i dag, och det finns därför ingen anledning för mig att mera fördjupa mig i detta. Jag vill bara yrka bifall till reservationen 2 som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 57.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Även jag vill referera till den debatt som tidigare förts här i dag och då till det anförande som jag höll i anslutning till näringsutskottets betänkande nr 54. Jag vill även referera till motionen 219 från vänsterpartiet kommunisterna i anslutning till det betänkande som nu behandlas och där det yrkas på åtgärder för att begränsa utländskt kapital inflytande i Sverige.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att den tillstyrkt den ändring av 1916 års inskränkingslag som föreslås i propositionen 72, varigenom, som utskottet uttrycker sig, "samhällets kontroll av utländska etableringar påtagligt skärps". Utskottsmajoriteten är tydligen fullt medveten om att inte allt är gjort på detta område då utskottet aviserar att det skall komma en total översyn av denna lag. Man anser dock inte ytterligare åtgärder vara erforderliga just nu, varför motionen avslås.

Den ändring som nu kommer att ske i 1916 års inskränkingslag kan förutsättas ge en viss effekt. Vi menar dock att det krävs ytterligare åtgärder. Vi i vänsterpartiet kommunisterna anser givetvis att etableringskontrollen skulle bli verkningsfull på ett helt annat sätt genom den uppläggning som föreslås i motionen 219 där det bl. a. yrkas att "Utländsk medborgare eller utländsk juridisk person får förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer", att "skärpt restriktivitet skall visas vid tillståndsgivning för aktieköp till stora utländska kapitalägare" och att denna skärpta restriktivitet också tillämpas "vid beviljande av utlännings rätt att idka näring i Sverige enligt lagen av den 29 november 1968".

Herr talman! Med vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3, som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 57.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Inte heller jag skall ta så lång tid i anspråk för att diskutera detta utskottsbetänkande, motionerna och den proposition nr 72 som är lagd på riksdagens bord. Propositionen har följande rubrik: Förslag till lag om ändring i lagen om vissa inskränkningar i rätten att

Onsdagen den
23 maj 1973*Vissa inskränkn-
ingar i rätten
att förvärva
fast egendom
eller gruva
eller aktier i
vissa bolag, m. m.*

förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m. Propositionen omfattar inte mer än 13 sidor, men är ändock värdefull. Framför allt betraktar jag den värdefull ur riksdagens synpunkt. Det är ju här i riksdagen man har krävt snabba åtgärder för att lösa de problem som både herr Andersson i Örebro och herr Lorentzon berörde, nämligen problemen med utländska företags etableringar i Sverige och, populärt uttryckt, de multinationella företagen.

Jag har tolkat denna provisoriska proposition så att det föredragande statsrådet kanske har velat tillgodose riksdagens krav på detta område men ändå inte tyckt att man kan göra en genomgripande omarbetning av lagen. Han säger också att det är en tämligen komplicerad fråga och att det kommer att ta lång tid att göra en ordentlig revidering av lagen.

Det finns också en utförlig motivering och en sifferredovisning i propositionen om de utländska investeringarna. De har mer än femdubblats och ökat från 134 miljoner kronor år 1960 till 779 miljoner kronor år 1970 men att tendensen efter år 1970 har varit vikande.

Även utskottet har i sitt betänkande presenterat ett diagram och ett tämligen utförligt material, hämtat från tidskriften Ekonomisk Revy, som i sin tur hämtat materialet från en utredning som industrins utredningsinstitut gjort. Även där finns det ett utförligt siffermaterial som jag tycker är synnerligen intressant. Vi har ju här i riksdagen "så litet att läsa" i dessa dagar att detta siffermaterial kan utgöra ett intressant tips till läsning.

Vad går nu denna proposition ut på? Den är för det första att betrakta som ett provisorium i avvaktan på en mer allsidig översyn av 1916 års lag. För egen del har jag tolkat nödvändigheten av en provisorisk lag som ett resultat av den tidigare angivna ökningen av utländska investeringar, den intensiva debatt som förekommit om de multinationella företagen och kravet från riksdagen om omedelbar lagstiftning. De föreslagna ändringarna i 1916 års lagstiftning får man bäst ett begrepp om genom att citera sex rader på första sidan av propositionen under rubriken Propositionens huvudsakliga innehåll: "Ändringarna innebär bl. a. att Kungl. Maj:t får möjlighet att vägra bolag tillstånd att upphäva eller ändra s. k. utlänningsklausul i bolagsordningen, om det strider mot väsentliga allmänna intressen att aktierna i bolaget förvärvas av utlänning eller utlandsdominerat företag. Detta skall i fortsättningen gälla oberoende av om bolaget äger fast egendom eller inte."

Orden "om det strider mot väsentliga allmänna intressen" vill jag särskilt stryka under. Det är det som har diskuterats, och det har även motionerats på denna punkt. Det har även skrivits in i den provisoriska lagstiftningen i 2 § tredje stycket. Därmed anser vi också en socialdemokratisk motion som väckts av herr Göransson m. fl. under den allmänna motionstiden vara tillgodosedd.

Sedan bara några ord om reservationerna, där reservationen 1 om begränsning av utländskt kapitals inflytande är delvis föranledd av motionen 219, som herr Lorentzon här har talat om. Utskottet hänvisar till den proposition som vi nu behandlar och tillstyrker ändringar som där föreslagits beträffande 1916 års inskränkningslag.

Reservationen 2 om kontroll av multinationella företag bygger på –

Onsdagen den
23 maj 1973

Vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

som herr Andersson i Örebro här har talat om -- folkpartimotionen 1470, där man yrkar att den svenska regeringen tar initiativ till upprättandet av ett internationellt organ för samråd, ömsesidig information och kontroll av multinationella företag.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en internationell samverkan är nödvändig, men vi hänvisar till vad vi redan är engagerade i och anser det därför onödigt med något nytt organ. Vi deltar ju redan i en arbetsgrupp inom OECD som behandlar dylika frågor. Vi har även internationellt samarbete med bl. a. ILO, UNCTAD och ECOSOC. På nordisk bas undersöker man också de multinationella företagens beskattning -- liksom också vi gör. Utskottet avstyrker alltså med hänvisning till det arbete som pågår.

Det kan även i detta sammanhang vara nödvändigt att erinra om att LO i en skrivelse till finansministern krävt skärpta skatteregler för de multinationella företagen. Man har också föreslagit att de multinationella företagen taxeras med utgångspunkt från hela koncernvinsten och inte som nu med utgångspunkt från den vinst som redovisas i Sverige. På det sättet, fortsätter LO, förhindrar man att företagen till underpriser levererar varor eller tjänster till företagsenheter utanför Sverige och på så sätt överför vinster från Sverige till utlandet utan att vinsterna beskattas.

Reservation 3 av herr Svensson i Malmö gäller undantag från bestämmelser i inskränkningsslagen. Kommunisterna delar icke utskottets förslag om en sådan ändring i lagen att man undanröjer den särställning som åkerinäringens producentkooperativa föreningar här intar i förhållande till de producentkooperativa föreningarna vilkas huvudmål är, som det uttrycks i inskränkningsslagen, att "avsätta alster av medlemmarnas verksamhet". Utskottet föreslår här att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till ändring i inskränkningsslagen. Utskottet utgår också ifrån att en proposition tämligen snabbt skall kunna framläggas.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Det är väl med stor tillfredsställelse som vi motionärer, som i flera år motionerat om denna fråga, nu finner att regeringen tagit ett initiativ som i stor utsträckning går på samma linjer som de vi motionärer förordat. Vi tror nämligen att det är nödvändigt att de enskilda nationerna gör en översyn av respektive lagar för att förhindra att väsentliga och ur landets synpunkt livsviktiga företag köps upp av de stora multinationella företagen.

Vi har i motionen hänvisat till hur utvecklingen ter sig i framtiden, hur man bedömer att antalet stora multinationella företag kommer att helt eller till stor del dominera produktionen i Västvärlden.

Vi tyckte att de bedömningar vi gjort i vår motion var bra, och nu finner vi att statsrådet Lidbom i sin motivering i propositionen 72 kommit fram till ungefär samma siffror som vi har gjort. Det har under lång tid förefallit som om de flernationella företagen kunde expandera utan att man på ansvarigt håll insåg faran med dem. Men jag tror att i dag har fler och fler insett att de multinationella företagens relativt ohämmade expansion kan vara en fara för ett land. Från allt fler håll

Onsdagen den
23 maj 1973

Vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

efterlyses åtgärder som kan kringgärda dessa företags makt. I Sverige har en del krav rests, även här i riksdagen, på att vi skall ingripa mot bl. a. bensinbolagen. Eftersom de inte betalar skatt i Sverige, borde de ju bli föremål för en speciell uppmärksamhet.

Det finns naturligtvis de som frågar varför de multinationella företagen är en fara — och för vem är de det egentligen? Man kan naturligtvis anlägga många aspekter på detta och se jätteföretagens verksamhet ur olika synvinklar. Jag vill bara anföra en enda synpunkt, som har att göra med vilka politiska konsekvenser ett multinationellt företags verksamhet kan få för ett litet eller medelstort land. Nu skall man å andra sidan inte heller dra alla multinationella företag över en kam och säga att de är bovar eller banditer. Det finns många fina och seriösa multinationella företag. Men det finns också vissa multinationella företag som oftast förlägger sin produktion till det land där arbetskraften är billigast, som försöker sälja sina varor i det land där de får så stora vinster som möjligt och som försöker att få vinsterna beskattade i det land där skatterna är lägst. Därför är det väl ingen svårighet att påstå att de multinationella företagen har en mer omfattande verksamhet än vad t. o. m. många nationer har. Man kan säga att en finansdirektör i ett sådant här stort företag ofta är mäktigare än vad en finansminister i ett litet eller medelstort land är.

De multinationella företagen ger arbete åt tiotusentals människor, och de svarar för en stor del av den ekonomiska aktiviteten i ett land. Det är lätt att vifta bort sådana påståenden som jag nyss gjorde, om man klamrar sig fast vid den gamla liberala tesen att om företagen i stort sett låter politikerna sköta politiken så bör politikerna låta företagarna sköta företagen. Men vi upplever i dessa dagar och har upplevt under de gångna åren hur företag på olika sätt försöker sätta regeringar i situationer som väl vi i vårt land inte alla gånger betraktar som enbart positiva. Jag tänker närmast på det som hänt i Chile, men även vad som skedde i Guatemala 1954 är väl ett bevis för hur dessa företag försöker påverka den politiska regimen.

Herr talman! Låt mig bara än en gång uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen har tagit ett initiativ och att Kungl. Maj:t med de ändringar som nu föreslås i 1916 års inskränkningsslag får möjlighet att vägra ett enskilt bolag tillstånd att upphäva eller ändra den s. k. utlänningsklausulen i bolagsordningen. Detta är väsentligt, eftersom vi ju vet att vårt land i olika lägen måste kunna föra en självständig politik. I fråga om många företag bör det därför vara ett allmänt intresse att äganderätten är kvar i vårt land.

Med detta anförande, i vilket fru Normark (s) instämde, var överläggningen slutad.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

145

Onsdagen den
23 maj 1973

*Vissa inskränk-
ningar i rätten
att förvärva
fast egendom
eller gruva
eller aktier i
vissa bolag, m. m.*

reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 57 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	278
Nej	–	13
Avstår	–	1

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Andersson i Örebro och Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 57 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Andersson i Örebro och Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	243
Nej	–	44
Avstår	–	7

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 57 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svensson i Malmö.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reklam i tryckt
skrift för alkohol
och tobak, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 279
Nej — 12
Avstår — 2

§ 2 Reklam i tryckt skrift för alkohol och tobak, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 23 med anledning av propositionen 1973:123 med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen jämte motioner.

I propositionen 1973:123 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 6 april 1973, för prövning i grundlagsenlig ordning förelagt riksdagen förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen (TF).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ett stadgande i tryckfrihetsförordningen som innebär att det i lag kan föreskrivas förbud mot kommersiell annons i tryckt skrift i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror. Förslaget i denna del bygger på förslag som lagts fram av massmedieutredningen förra året.

Vidare innehåller propositionen förslag till stadgande i tryckfrihetsförordningen som gör det möjligt att ingripa mot kreditupplysning i tryckt skrift. I denna del utgör utgångspunkten för förslaget det betänkande som kreditupplysningsutredningen lade fram föregående år. Innebörden av förslaget är att det i lag skall kunna meddelas förbud mot offentliggörande av sådan kreditupplysning i yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet, som innebär otillbörligt intrång i enskilds personliga integritet eller som innehåller oriktig eller missvisande uppgift. Möjlighet öppnas också att i lag föreskriva ersättningsskyldighet för sådant offentliggörande samt rättelse av oriktig eller missvisande uppgift.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden väckta motionen 1973:973 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen beslutade om sådan ändring av tryckfrihetsförordningen, att införande av förbud mot tobaks- och alkoholreklam möjliggjordes,

dels följande med anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1979 av herr Sjöholm (fp),

1973:1981 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1973:123 och

1973:1982 av herrar Wikström (fp) och Hamrin (fp).

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reklam i tryckt
skrift för alkohol
och tobak, m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med anledning av propositionen 1973:123 och med avslag på motionerna 1973:1979, 1973:1981 och 1973:1982 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling anta det av utskottet framlagda förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen,

2. förklara motionen 1973:973 besvarad med vad utskottet anfört och hemställt under punkten 1.

Reservation hade avgivits av herr Hernelius (m) vilken ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1981 och med avslag på motionerna 1973:973, 1973:1979 och 1973:1982 skulle avslå propositionen 1973:123.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Ahlmark (fp) och Norrby i Åkersberga (fp).

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Från en synpunkt sett finns det anledning att uttrycka belåtenhet med propositionen och med utskottsbetänkandet om man går tillbaka till den forntid som kallas 1950- och 1960-talen. Då debatterades nämligen mycket här i riksdagen frågan om vin- och spritreklamen samt tryckfrihetsförordningens bestämmelser i samband därmed. Ett utskott gjorde t. o. m. ett försök att kringgå tryckfrihetsförordningen genom att gå fram en annan väg: man skulle icke tillåta import av vin- och spritmärken för vilka reklam bedrevs. Justitiekanslern höjde sina ögonbryn och förklarade att åtgärder av det slaget icke var förenliga med tryckfrihetsförordningen, som är exklusiv i fråga om påföljd för innehåll i tryckt skrift.

Detta hindrade inte andra utskott att senare, så sent som 1968, komma med beställningar om förbud mot reklam för alkohol, och det blev åtminstone två justitieministrar förbehållet att tala om, att sådana beställningar inte gärna kunde effektueras.

I stället gick nu uppdraget till en massmedieutredning. Den har behandlat frågan om förenligheten av ett förbud med tryckfrihetsförordningen och följdriktigt kommit fram till att ändringar i tryckfrihetsförordningen behövs. Den minoritet som hela tiden hävdade detta i riksdagen har alltså i den delen fått rätt.

Nå, då finns det väl ingen anledning till klagan från denna talarstol just nu? Jo, det gör det kanske ändå därför att vad man har fått i tryckfrihetsförordningen enligt det förslag som nu skall antas som vilande är ett beställningsarbete om inskränkningar i reklam för vin och sprit. Vi menar nog att man skulle ta denna fråga i sitt sammanhang. Man skulle skilja den kommersiella annonseringen från texten och icke inrikta sig på speciella varuområden, som har skett i det här fallet. Det gör att jag ett ögonblick, herr talman, kommer in på frågan om reklam för vin och sprit. Jag skall göra det mycket flyktigt, för den frågan berörs ju inte i dag. För att det skall bli något ingripande fordras en särskild lag sedan

grundlagsändringen väl är antagen.

När man riktar in sig på reklamen för vin och sprit ur alkoholpolitisk synpunkt, silar man mygg och sväljer kameler. Spritproblemet här i landet är ju knappast de 10 procent buteljimporterade varor som någon gång kan bli föremål för reklam. Det är ju floden av brännvin och med brännvin likvärdiga drycker – vodka och gin – som står för den övervägande kvantiteten försålda varor. Om det är ungefär 55 miljoner liter som säljs – jag har Vin- och spritcentralens förträffliga årsredovisning framför mig – så utgörs 37 miljoner av dessa av brännvin eller brännvinsliknande sorter. Bland återstående 17 miljoner liter är de härtappade dryckerna nära nog övervägande. Det är endast ungefär 6 miljoner liter som importeras på annat sätt, och bland dessa dominerar whiskyn med 4 miljoner liter.

Problemet med spritkonsumtionen i Sverige är alltså knappast den annonserade varan. Den franska konjaken och den skotska whiskyn lockar knappast genom annonseringen till förtäring i och för sig. Därtill kommer ju att priserna på dessa varor numera är exorbitanta, varför de knappast har någon betydelse för den stora konsumtionen.

Man kan också säga att den reklam som förekommer för alkohol redan är strängt begränsad. Det finns en granskningsnämnd, och man har till övervägande del en förhandsgranskning. Det finns sträng kontroll på att det inte är något suggestivt element i denna reklam. Jag skulle kunna anföra en del ytterligare motiv för att man inte skall göra något ingripande i detta sammanhang, men jag skall vänta med detta till det ögonblick då det kommer ett lagförslag just på detta område.

Beträffande den andra delen av den kungliga propositionen, som gäller kreditupplysningarna, vill jag bara understryka att det alltid är ett svårt problem att avväga pressens allmänna informationsrätt och den enskildes skydd mot integritetskränkningar. Även denna fråga bör ju ses i det större sammanhanget. Den begränsas inte till kreditupplysningarna utan spänner över långt vidare fält. Mot den bakgrunden hade det också varit bättre om massmedieutredningen hade fått ta hand om detta. Massmedieutredningen har ju också i samband med remissen framburit en stilla klagan över att den har ställts åt sidan.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Hernelius i att det inte finns någon anledning att i detta sammanhang föra en alkoholpolitisk debatt. Det är den tryckfrihetsrättsliga frågan som nu behandlas.

Som herr Hernelius nämnde – eller i varje fall antydde – fick ju massmedieutredningen i sina direktiv en beställning på att förtursbehandla just denna fråga som berörde reklam för tobak och alkoholhaltiga drycker. I direktiven refereras något av den debatt som tidigare har förts i den här frågan, och det sägs att från sakkunnigt håll har gjorts gällande att ett generellt förbud mot reklam för viss vara eller vissa varor i tryckt skrift inte torde kunna genomföras utan att tryckfrihetsförordningen ändras. Nu har massmedieutredningen klart sagt ifrån – och dess svar är otvetydigt på den punkten, så det föreligger inte någon meningsskiljaktig-

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reklam i tryckt
skrift för alkohol
och tobak, m. m.*

het mellan utredningens synpunkter och de synpunkter som herr Hernelius här har fört fram – att i tryckfrihetsförordningen bör det införas bestämmelser av sådant innehåll att frågan om och i vad mån reklam i tryckt skrift faller under tryckfrihetsförordningen kan bedömas med stöd av uttryckliga bestämmelser i tryckfrihetsförordningen.

Det bör alltså betonas att vad som nu införs, om propositionen bifalles, är en rambestämmelse. Man har i massmedieutredningen kommit fram till att några betänkligheter från tryckfrihetsrättsliga synpunkter inte bör möta att tillåta en lagstiftning mot reklam för varor som för samhället anses så skadliga eller i övrigt olämpliga att begränsningar i reklamen bör komma till stånd. Men den här frågan kommer således att få diskuteras om lagstiftningsförslag framläggs – det är den möjligheten som här ges.

I en motion av herrar Wikström och Hamrin har man velat utsträcka reklamförbudet och denna ändring av tryckfrihetsförordningen så att det skulle ges möjlighet till lagliga åtgärder även när det gäller andra varuslag. Utredningens förslag att regleringen i tryckfrihetsförordningen bör begränsas till reklam för alkohol och tobak har i allmänhet godtagits under remissbehandlingen, och konstitutionsutskottet har kommit fram till att frågan bör behandlas på så sätt att man nöjer sig med den i propositionen föreslagna förändringen. Vi anser inom utskottet att de frågor som berörs i motionen rörande olaga alkoholhantering får behandlas i annat sammanhang, och därför avstyrks motionen.

Jag kan beträffande lagstiftningen tillägga att massmedieutredningen har fört fram den uppfattningen, att om det kommer en sådan här lagstiftning kan den utformas så att statsmakterna lämnar utrymme för myndigheterna att föranstalta om överenskommelser med rätt till sanktioner. Det är då tänkbart att överenskommelserna blir så effektiva att direkta samhällsingripanden genom straff inte behöver göras.

Jag vill kommentera ytterligare en punkt i förslaget.

Det läggs alltså fram ett förslag om att förbudet skall gälla mot vad man kallar kommersiell annons. Det innebär, vilket enligt min personliga ståndpunkt är viktigt, att genom att använda det uttrycket dras en klar gräns för möjligheten att ingripa mot den redaktionella texten. Det blir således inte möjligt att här ingripa mot journalistiken, såsom det heter i propositionen. Det innebär att man när det gäller den redaktionella texten överlåter åt tidningarna att se till att det som där publiceras är vad som har nyhets- och informationsvärde, och man anser att tidningarna kan göra detta inom ramen för den självsaneringsverksamhet som pågår på textreklamområdet.

Vad slutligen gäller det andra förslaget i propositionen, vilket har sin utgångspunkt i ett betänkande från kreditupplysningsutredningen och som herr Hernelius också var inne på, kan jag säga att jag i viss mån har förståelse för de betänkligheter som anförts i reservationen, men jag tycker ändå att de betänkligheterna får vika efter de ändringar som departementschefen har gjort i förslaget. Han följer därvid den konstruktion i 1 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen som massmedieutredningen har rekommenderat. Undantaget från tryckfrihetsförordningens exklusivitet anges noggrant i själva tryckfrihetsförordningen, och därtill anges direkt i

vilka avscenden grundlagsskyddet har hävts. Under sådana omständigheter anser konstitutionsutskottet, som det står i betänkandet, "beträffande förevarande informationsverksamhet att intresset av att skydda enskilds personliga integritet från otillbörligt intrång är så viktigt att det kan motivera ändring av TF i angivet syfte".

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och vill med det anförda yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i alla delar.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Först ber jag om kammarens överseende, om jag kommer att använda något längre tid än vad jag har anmält på talarlistan. Det sammanhänger med att jag alldeles nyligen har fått ett material i min hand som jag gärna vill kommentera litet.

Folkpartiet och jag själv har ingenting att erinra mot propositionens huvudlinje och den möjlighet som därmed öppnas till lagstiftning mot sprit- och tobaksannonser. Detta sammanhänger självfallet med att folkpartiet i sitt partiprogram har en bestämmelse, i vilken vi går in för att förbjuda annonser om sprit och tobak. Som herr Svensson i Eskilstuna nämnde har herr Wikström och jag väckt en motion i det sammanhanget, i vilken vi har tagit upp en annan fråga som nog bör observeras litet mera av riksdagen och av de myndigheter som har med saken att göra, nämligen hembränningen. Det är inte första gången jag tar upp denna fråga i kammaren. Det är inte mer än någon månad sedan jag till finansministern ställde frågan: Vad är att göra åt saken? Redan då hade jag klart för mig att hembränningen är ett allvarligt problem. Det verkar ibland som om vi vore tillbaka i Peter Wieselgrens tid.

I vår motion har vi yrkat att man i detta sammanhang skall införa en kompletterande bestämmelse om att annonser om hur sprittillverkning går till förbjudes på samma sätt som tobak- och spritannonser. Anledningen härtill är helt enkelt den att vi under senare tid har fått bevittna hur TV visat både tillvägagångssättet för och lämnat informationer om hur hugade spekulanter själva kan tillverka sin sprit. Det har också förekommit annonser i pressen -- mest härstammande från vårt västra broderland och från affärsintressena där -- i vilka man har bjudit ut broschyrer och andra skrifter med upplysningar om hur man kan gå till väga vid sprittillverkning.

Man kan rycka på axlarna åt det här och säga att det är ett mycket litet problem. Men även den som inte särskilt ägnar sig åt sociala frågor och som inte är särskilt socialt intresserad får nog sluta ha den attityden! Först när detta problem börjar bli så stort att myndigheternas fiskala intressen och bryggerinäringens ekonomiska intressen kommer in i bilden kanske en reaktion från olika håll kan förväntas.

Det material som jag talade om i inledningen av mitt anförande är en SIFO-undersökning, publicerad i en av dagens aftontidningar. I tidningen konstateras att 1 miljon svenskar har druckit hembränt, och den SIFO-undersökning som refereras är beställd av Bryggarföreningen och publicerad i dess tidning Fakta.

Undersökningen visar också att 12 procent av alla män och 6 procent av alla kvinnor har smakat hembränt. Egendomligt nog har bara 13

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reklam i tryckt
skrift för alkohol
och tobak, m. m.*

procent i glesbygden men 25 procent av dem som bor i storstäderna använt denna dryck. Det är inte heller låginkomsttagare – som man förr trodde – utan det är människor som tjänar mellan 40 000 och 60 000 kronor om året som tycker att det är lämpligt att dricka hembränt. Det allvarliga i sammanhanget är att hela 40 procent av befolkningen anser att en sådan överträdelse är bagatellartad, och bara 9 procent tycker att det är en allvarlig förseelse.

Om vi nu tror på SIFO -- och jag har ingen anledning att i det här sammanhanget inte göra det – bör vi, efter att ha studerat dessa fakta, fundera över vad som är att göra. Som jag sade börjar tydligen de ansvariga fundera först när bryggerinäringen börjar få konkurrens eller när finansministern mister alltför mycket skatteinkomster. Själv har jag reagerat långt tidigare, och jag tycker att det här är ett allvarligt problem som vi bör ta itu med.

Jag har en viss – icke liten – förståelse för uppfattningen att man inte skall tumma på tryckfrihetsförordningen i onödan. Jag har själv lidit av det som kunde hända under de svåra åren under sista världskriget när det gällde pressfrihet, och jag har full förståelse för förordningens helgd. Det finns emellertid vissa sociala problem som man inte kommer ifrån. Jag tycker att den som anser att porrannonser bör försvinna från tidningarna – vilket jag inte har någonting emot – bör ha samma uppfattning när det gäller möjligheten att informera folk om hur de skall bränna sin egen sprit där hemma. Det finns många skäl som talar för att sådan annonsering bör förbjudas -- inte enbart fiskala skäl utan även sociala. Jag är på det klara med att det, som utskottet skriver, kanske är litet svårt att komplettera den proposition vi nu behandlar med en regel i detta avseende. Jag kan godta den hänvisning som utskottet gör till alkoholpolitiska utredningen, under förutsättning att den, som det sägs i det särskilda yttrandet, snabbt lägger fram sitt betänkande, inte enbart för den här frågans skull utan även av andra skäl. Jag har i så fall inget säryrkande, men jag kan säga att jag och min medmotionär kommer att följa denna fråga med stort intresse och självfallet återkommer om problemet inte löses inom relativt snar framtid.

Jag har alltså, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Nelander (fp).

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Herr Hamrin klargjorde i slutet av sitt anförande att hans inlägg närmast var en plädering för åtgärder som bör vidtas när alkoholpolitiska utredningen framlagt sitt förslag och inte en plädering för en ändring av tryckfrihetsförordningen. Om herr Hamrin står fast vid uppfattningen att man i detta sammanhang inte skall ändra tryckfrihetsförordningen finns det ingen åsiktsskillnad mellan utskottet och herr Hamrin.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

reservationen av herr Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 3 Föredrogs

finansutskottets betänkande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1973/74 samt

skatteutskottets betänkande nr 38 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:106 med förslag till ändring av bestämmelser om extra avdrag vid inkomsttaxeringen, m. m. jämte motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 4 Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 25 i anledning av propositionen 1973:96 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1973:1 bilaga 11 under punkterna G 16 och G 18 (s. 119 och 120 i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1973) beräknat medel för nedannämnda ändamål hade Kungl. Maj:t i propositionen 1973:96, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 23 mars 1973, föreslagit riksdagen att

1. medge att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd fick vidta de åtgärder som behövdes för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1973/74,

2. godkänna vad som i propositionen 1973:96 förordats i fråga om användningen av införsclavgiftsmedel, som inflöt eller hade influtit under regleringsåret 1973/74 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

3. medge att ersättning till jordbruket till följd av förluster i samband med prisstoppet fick täckas av medel från förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

4. godkänna vad som i propositionen 1973:96 förordats angående avgift på sojaproteinprodukter,

5. godkänna de i propositionen 1973:96 förordade riktlinjerna för kvalitetsmärkning av matpotatis,

6. godkänna vad som i propositionen 1973:96 förordats i fråga om prisstöd till rennäringen och klassificering av renkött,

7. medge att pristillägg för renkött fick täckas av medel från förslagsanslaget Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

8. till Jordbruksforskning för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 800 000 kronor,

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

9. till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 582 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1973:333 av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Sundberg (m) vari hemställts att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts rörande önskvärdheten att utöka den svenska sockerbetsarealen med 20 000 ha,

1973:493 av herr Bengtsson i Landskrona m. fl. (s) vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om utredning och förslag i syfte att främja grundforskningen på växtförädlingens område i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:504 av herr Norrby i Åkersberga (fp),

1973:931 av fru Sundberg (m) och herr Nilsson i Trobro (m), såvitt nu var i fråga,

1973:937 av fru Theorin m. fl. (s) vari hemställts att Kungl. Maj:t gav jordbruksutredningen i uppdrag att framlägga förslag, utgående från att spannmålsregleringsavgifter fick tas i anspråk för att stimulera en produktion och konsumtion av inhemskt producerat nötkött,

1973:1388 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga (punkten 5 g), hemställts att riksdagen vid kommande förhandlingar om ett nytt internationellt sockeravtal skulle tillse att en väsentlig utökning av den svenska odlingen kunde ske,

1973:1407 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade sig för en utökning av den svenska sockerbetsarealen i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels de i anledning av propositionen 1973:96 väckta motionerna

1973:1938 av herr Kristiansson i Harplinge (c),

1973:1939 av herr Takman m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1973:96 skulle besluta den ändringen att prisstödet till renkött sattes till 50 kronor per slaktad ren och att medelsbehovet beräknades till 2,3 miljoner kronor,

1973:1940 av herr Taube (fp) vari hemställts att riksdagen skulle besluta 1. att Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 fick statsbidrag med 370 000 kronor, vilket motsvarade ett bidrag på ca 490 000 kronor för helt år att användas till förädling av trädgårdsväxter, 2. att till bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 742 000 kronor samt

1973:1955 av herr Håkansson m. fl. (c, fp, m) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition 1973:96 beslutade att till Bidrag till förädling av trädgårdsväxter för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 210 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. medge att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande,

statens jordbruksnämnd fick vidta de åtgärder som behövdes för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1973/74,

2. a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:504 godkänna vad utskottet anfört angående begränsning av fraktkostnaderna för mjölk och grädde inom vissa områden i de fyra nordligaste länen,

b. godkänna vad i propositionen i övrigt förordats i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöt eller hade influtit under regleringsåret 1973/74 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

3. medge att ersättning till jordbruket till följd av förluster i samband med prisstoppet fick täckas av medel från förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

4. godkänna vad i propositionen förordats angående avgift på sojaproteinprodukter,

5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1938 godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för kvalitetsmärkning av matpotatis,

6. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1939 godkänna vad i propositionen förordats i fråga om prisstöd till rennäringen och klassificering av renkött,

7. medge att pristillägg för renkött fick täckas av medel från förslagsanslaget Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

8. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:931, första dels-satsen, till Jordbruksforskning för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 800 000 kronor,

9. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1940 till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 582 000 kronor,

10. avslå motionen 1973:1955,

11. anse motionen 1973:493 besvarad med vad utskottet anfört rörande grundforskningen på växtförädlingens område,

12. anse motionerna 1973:333, 1973:1388, yrkande 5 g, och 1973:1407 besvarade med vad utskottet anfört rörande ökning av den inhemska sockerbetsarealen,

13. hos Kungl. Maj:t hemställa att motionen 1973:937 överlämnades till 1972 års jordbruksutredning.

Reservationer hade avgivits

1. angående prisstöd till rennäringen m. m. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

1973:1939 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anført angående storleken av pristillägget för renkött,

b. godkänna vad i propositionen i övrigt förordats i fråga om prisstöd till rennäringen och klassificering av renkött,

2. angående växtförädlingsverksamheten vid Hammenhög av herr Larsson i Borrby (c) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1940 till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 6 742 000 kronor,

3. angående växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholm m. m. av herrar Hansson i Skegrie (c), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c) och Åberg (fp) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1955 till Bidrag till förädling av trädgårdsväxter för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 210 000 kronor,

4. angående ianspråktagande av spannmålsregleringsavgifter av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c) och Krönmark (m) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen lämnade motionen 1973:937 utan åtgärd.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. angående redovisningen av prisutvecklingen i fråga om jordbrukets produkter, m. m. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrby (c) och Krönmark (m),

2. angående livsmedelspriserna av herr Takman (vpk) samt

3. angående förädling av trädgårdsväxter av herrar Hedin (m) och Krönmark (m).

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Årets prisregleringsproposition innehåller inte några mera kontroversiella saker och har därför gått synnerligen orörd genom utskottets granskning. Det finns därför inte anledning att ta upp någon dispyt med jordbruksministern på denna punkt. Jag skulle snarare vilja ge honom ett erkännande för en rad bra förslag i denna proposition.

De reservationer som avgivits har i stället föranletts av olika motionsyrkanden. I t. ex. reservationen 4 har center- och moderatledamöterna yrkat avslag på motionen 937. Yrkandet i den motionen innebär nämligen ingenting mindre än ett brott mot principerna i 1967 års jordbruksbeslut. Den gången försäkrades det heligt och dyrt från regeringshåll att någon avsiktlig prispress mot jordbrukarna inte skulle förekomma. Man vände sig då också indignerat mot våra farhågor om att sådant skulle kunna förekomma.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

Men denna motion syftar just till prispress mot spannmålsodlarna för att de skall nedbringa den odlade arealen så att skördeöverskott motverkas. Med en så pass allvarlig avvikelse från nu gällande principer har vi reservanter inte velat förorda att denna motion över huvud taget lämnas till någon utredning. Priserna på spannmål behöver sannerligen inte pressas ner på något speciellt sätt; de har nedgått ganska kraftigt utan att några särskilda åtgärder behövt vidtas fördenskull. Vi hade t. ex. år 1965 ett vetepreis av 57 kronor 50 öre per deciton, och vi har nu ett vetepreis på 49 kronor.

Man förfasar sig emellertid i motionen över de senaste årens spannmålsöverskott och anser att en mycket kraftig nedskärning av den odlade arealen är nödvändig. Om denna nedskärning skall åstadkommas genom prispress, kommer en sådan att gå hårt åt de jordbruk där produktionskostnaderna för spannmål är högst. Av siffror som förekommer i en skrift från lantbrukshögskolan och som behandlar just spannmålsöverskottet framgår nämligen att kostnaderna för produktion av marginella kvantiteter är ungefär dubbelt så höga i norra Sverige som de är i södra Sverige.

Motionärerna har också som exempel tagit en period som karakteriseras av hittills oöverträffade rekordskördar och kommit fram till ett spannmålsöverskott av mycket betydande storlek. Men jag undrar nu, om det är så förskräckligt att vi här i Sverige råkar få ett sådant överskott; detta i en tid när en tredjedel av världens befolkning svälter och när vi, senast i dagens tidningar, kan läsa om den katastrof som på grund av torka har drabbat stora delar av Afrika. Tidningarna skriver att det behövs 1 miljon ton spannmål för att något så när hjälpa befolkningen där över den värsta krisen – man har hittills bara fått ihop 400 000 ton.

Jag tycker inte man bör förfasa sig så mycket över vårt spannmålsöverskott. Jag hade nästan väntat att motionärerna skulle ha haft ett yrkande till, nämligen förbud mot den kyrkliga förbönen om välsignelse över markens gröda – men det yrkandet kan de ju komma med ett annat år.

Vi hade i fjol i det här landet ett överskott av spannmål – det är riktigt – på ungefär 1 miljon ton. Året dessförinnan var överskottet 800 000 ton. Men under tioårsperioden från 1960 till 1969 var skördeöverskottet, enligt samma skrift från lantbrukshögskolan, inte mer än ca 300 000 ton per år. Det är goda skördeår, skickliga jordbrukare och framgångsrika växtförädlare som vi till stor del har att tacka för de skördar vi har fått under de senaste två åren, plus denna utomordentligt förnämliga årsmån som det har varit. Man brukar ju inte straffa folk som sköter sig ordentligt!

Nä, varför har vi då fått dessa överskott? Jag tycker att motionärerna borde ha tänkt på att utöver dessa rekordskördar har regeringspartiet självt medverkat till den ökade spannmålsodlingen genom att skära ner arealerna för sockerbetsodling som man gjorde 1967. Därtill kom också hotet mot mjölkproduktionen: arealminskningen föranledde att många slaktade ut sina djurbesättningar, vilket i sin tur ledde till att de utökade sina spannmålsodlingar i stället. Vår liberala jordbrukspolitik tillåter vidare en betydande import av spannmål och även av animalieprodukter, som vi i stor utsträckning skulle kunna ersätta med svenskproducerade

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

varor. Jag tror att vi får försöka fördela ansvaret för överskottsproduktionen mellan dels Vår Herre, dels Hans präktiga regering, dels också jordbrukare och växtförädlare. Det är i varje fall en dålig jämlikhetspolitik att lägga hela skulden på jordbrukarna och bestraffa dem med en prispress.

Lika svårt är det för oss reservanter att acceptera tankegången i motionen att man skulle ta in anspråk spannmålsregleringsmedel för att stimulera konsumtionen och produktionen av kött. Dessa spannmålsregleringsavgifter har tillkommit för att vara en garanti för att vi skall kunna hålla de priser på spannmål som överenskommits vid avtalsförhandlingar, och avgifterna har fastställts av riksdagen. Det är den garantin som motionärerna vill ta bort eller i varje fall luckra upp.

Jag förmodar att motionärerna när de talar om spannmålsregleringsmedlen framför allt har tänkt på förmalningsavgifterna. Dessa uppgår nu till ungefär 200 miljoner kronor. Om man utgår från att det beloppet skulle fördelas lika på en subventionering av produktionen och av konsumtionen kanske konsumtionen av kött skulle subventioneras med 100 miljoner kronor. Vi konsumerar för närvarande i vårt land 130 à 140 miljoner kilo kött om året. Om man använder hälften av förmalningsavgifterna för att subventionera köttet får man en prissänkning med 60–70 öre per kilo. Är det någon som tror att det på något sätt skulle påverka konsumtionen av kött, som motionärerna inbillar sig? Vore det inte effektivare att sänka momsen på sådana livsmedel som man vill öka konsumtionen av?

Under år 1971 betalade de svenska konsumenterna ca 870 miljoner kronor i moms enbart på köttvarorna. På de bästa kvaliteterna är momsen 7 à 8 kronor per kilo. Det är ju litet mer än de 60–70 öre som motionärerna talar om. Per år och person konsumerar vi här i landet 14,8 kilo kött. Med en prissänkning av 60–70 öre, som motionärerna länkar sig, blir subventionen ungefär lika stor som momsen på ett enda kilo kött av de dyraste kvaliteterna. Det är därför som vi har sagt att motionärernas förslag inte skulle leda till effektiva åtgärder.

Det skulle säkert vara välbetänkt och i hög grad behövligt för upplysningens skull att försöka utreda varför köttvarorna är så dyra. Varför blir köttet så dyrt på vägen från jordbrukarna till konsumenterna? I dag är noteringen för jordbrukarna för den bästa kvaliteten 10 kronor 30 öre per kilo. Då har jordbrukarna arbetat med produkten i två och ett halvt år. Så lämnar man den till slakteriet. Ett par dagar senare, när denna produkt ligger ute i butikerna, har den blivit genomsnittligt ungefär tre gånger så dyr, somliga bitar fem gånger så dyra.

Herr Takman, som tyvärr inte är i kammaren nu, har avlämnat ett särskilt yttrande där han bl. a. säger att priserna beror på det monopol som jordbrukarnas föreningar innebär.

Hur är det? Det finns också ett annat företag här i landet som har charkuterier och slakterier, nämligen Kooperativa förbundet. De tar precis samma priser på sina produkter, om inte ibland litet högre än de slakterier gör som ägs av jordbrukarna. Men varken Kooperativa förbundet eller jordbrukarnas föreningsrörelse drivs i syfte att ge utdelning på aktier eller andelar.

Om vi skall vara ärliga mot oss själva och våra medbröder, skall vi erkänna att det är den allmänna kostnadsuppskrivningen på grund av inflationen som bär skulden till livsmedelsprishöjningarna. Men det vill man inte erkänna, och det begriper jag. Varken från politiskt eller från fackligt håll vill man erkänna att det kan ha någon som helst betydelse, men så är det.

Ett monopol blir skadligt först när det har möjligheter att undandra marknaden varor för att därmed kunna höja priserna. Men sådana möjligheter finns inte då det gäller livsmedel, därför att dessa varor har så kort lagringsbeständighet att man inte kan dra undan dem i sådan utsträckning att man kan höja priserna.

De som talar om monopol och dess skadliga inverkan på livsmedelspriserna skall ha klart för sig att priserna på de varor som lämnar jordbrukarnas slakterier och mejerier är bestämda av statsmakterna. Det har först förekommit avtalsförhandlingar, den s. k. konsumentdelegationen har sagt sitt ord, jordbruksnämnden och regeringen har sagt sitt och riksdagen har beslutat. Priserna bestäms alltså definitivt icke av jordbrukarna själva eller av deras organisationer.

Det är världsmarknadspriset som ligger i botten, och över världsmarknadspriset har man lagt en införselavgift som är beräknad så att man skall försöka garantera jordbrukaren det pris han behöver för att få vad avtalet har räknat med. Om man från jordbrukarhåll eller från slakterier och mejerier, dessa farliga monopolföretag, skulle försöka att ta ut högre pris än det som svarar mot världsmarknadspriset plus importavgiften därutöver, står det vem som helst här i landet fritt att i stället importera — till världsmarknadspris — och betala importavgift.

Om vi skall se sanningen som den är beträffande det monopol som senast herr Takman talat om men som också för någon månad sedan var föremål för en stor debatt här i kammaren efter ett par motioner, är det nog i stället på det sättet att genom jordbrukarnas föreningsrörelse förhindras privata kartell- och monopolföretag, vars främsta syfte många gånger är att göra så stora vinster som möjligt. Det är ett intresse för jordbrukaren att kunna tillhandahålla konsumenterna så billiga livsmedel som det över huvud taget är möjligt, därför att det kommer att påverka konsumtionen. Jag vill i detta sammanhang säga att det är beklagligt med sådana förljugna TV-program som förekom häromdagen under titeln "Böndernas makt". Det programmet hade *en* avsikt, nämligen att få fram en så negativ bild som möjligt av jordbrukarens föreningsrörelse. Om man skall vara vänlig får man kanske säga att detta program var TV-reporterns högst privata bidrag till valrörelsen. Så tolkade i varje fall jag detta program.

Mot försöken att nedvärdera jordbrukets föreningsrörelse står ett uttalande av herr jordbruksministern. Jag dömer uttalandet efter ett referat i en tidning. Enligt detta skall jordbruksministern ha sagt:

Tvärtom har jag flera gånger framhållit att vår jordbrukskooperation är effektivast i världen till gagn för både jordbrukare och konsumenter. Den våldsamma centralisering som ägt rum inom jordbruksrörelsen har säkert varit motiverad. Den har vi aldrig ifrågasatt.

Så sade Ingemund Bengtsson i förstamajtalet enligt NWT. Jag har

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

många gånger sagt att herr statsrådet har ett gott omdöme, och jag förstår att han har utnyttjat detta när han gjorde uttalandet, för det är riktigt.

(Herr jordbruksministern *Bengtsson*: Läs hela citatet!)

Jag låter tidningen stå för detta. Det är beklagligt om jordbruksministern inte vill stå för ett sådant uttalande som gör all heder av honom till den heder han tidigare faktiskt är värd. Jag vill bara säga detta som en pendang till den något enkla och snedvridna debatt som förekom här för någon tid sedan i anledning av ett par motioner som riktade sig mot jordbrukarnas föreningsrörelse.

När man angriper kostnaderna för livsmedel och jordbrukarnas affärsföretag, riktar man i grund och botten anklagelsen mot de anställda inom dessa företag. Det är märkligt att man inte själv begripit detta. Det är mot dem och deras låga löner som man riktar den hårdaste anmärkningen. Arbetarna i våra slakterier, mejerier och andra livsmedelsföretag ligger i timlön åtskilliga kronor under många andra arbetargrupper i detta land. Ändå arbetar de i toppmoderna och högt rationaliserade företag och dock är det inte möjligt att betala dem högre timlöner. Likaväl klagar man över priserna på de produkter som dessa arbetare lämnar från sig. Jag sade tidigare att jordbrukarna inte hade sina företag för att få några aktievinster eller utdelningar. Det kom inte fram i den debatt som förekom här tidigare i år, och jag har därför velat säga detta nu. Eftersom jag inte ser någon av motionärerna i kammaren, skall jag inte vara så grym att jag begär en förklaring av hur de tänkt sig att deras motionsförslag skulle genomföras i praktiken så att pengarna blir rätt fördelade på rätt varor, till rätta konsumenter och till rätt produktion.

Nej, skall vi få en bättre produktionsbalans så får vi söka den efter de linjer som vi har angivit i reservationen — genom alternativa odlingar. Det är en realistisk lösning. Såvitt jag förstår har även jordbruksministern tänkt sig en sådan lösning att döma av de utredningsuppdrag som han har givit åt ett par håll.

I ett särskilt yttrande från center- och moderatledamöter uttalar vi önskemålet om att i kommande prisregleringspropositioner bör det lämnas en mer utförlig information om prisbildningen på livsmedelsområdet och en utförligare information om inkomstutvecklingen inom jordbruket. Motivet till att vi har tagit upp dessa saker är att det tydligen på många håll saknas tillräcklig kunskap om dessa förhållanden. Att döma av ett par händelser på senare tid kan man dra den slutsatsen. Inte minst inom regeringspartiet självt och detta närstående kretsar tycks kunskapsnivån på detta område vara ganska bristfällig. Man har t. ex. i annonser på senare tid — en av dem har jag framför mig — lämnat så verklighetsfrämmande uppgifter att det är svårt att begripa hur sådant över huvud taget kan förekomma. Det är ju lätt att skaffa sig korrekta uppgifter från de myndigheter som sysslar med dessa saker. I den annons jag har framför mig gör man t. ex. gällande att det svenska jordbruket subventioneras av konsumenterna med 3 miljarder kronor om året. Det blir 20 000 kronor per jordbrukare. Underlaget för sådant påstående måste vara att den svenska livsmedelsförsörjningen skulle kunna tryggas med de varor som finns på världsmarknaden. Det vore ju en strålande

idé!. Det är bara märkligt att ingen annan nation har kommit på något sådant tidigare. Det är ett ypperligt exempel på med vilken ringa grad av visdom som världen styres, naturligtvis med undantag av vårt eget land! Jag begriper att en sådan uppfinning måste bringas till allmänhetens kännedom.

Utöver detta tal om subventioner kommer man också in på en annan sak. Man säger att sedan jordbrukarna fick sina löneförhöjningar har priserna på livsmedel stigit. Priserna stiger också genom fördyringar i förädlingsledet, genom transporterna och, säger man, i någon mån genom momsens.

Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden lämnade i början av 1972 en redogörelse över prisstegringarna från budgetåret 1966/67 fram till kalenderåret 1971. Det visade sig då att prisstegringarna i konsumentledet hade uppgått till sammanlagt 3 miljarder kronor räknat på ett års konsumtion och vid 1971 års genomsnittspriser. Av detta belopp gick bara 650 miljoner kronor till jordbruket och de första förädlingsleden. Nettosumman av dessa 650 miljoner kronor till jordbrukarna blev 400 miljoner kronor. Momsen tog 1 100 miljoner kronor, alltså en summa nära tre gånger så stor som den jordbrukarna fick. Sedan tog förädling och distributionen resten.

De här siffrorna belyser i alla fall i vilken relativt ringa mån som prisökningarna i konsumentledet påverkas av jordbrukarens avräkningspriser. Dessa siffror är också, som jag sade, framräknade under en längre period och därför tillförlitligare än de som bara gäller kortare perioder.

Skall vi vara ärliga skall vi i stället jämföra vad en fransk, en belgisk, en holländsk eller en tysk husmor får betala i sin butik när hon köper varor. Vad får en belgisk, holländsk, fransk eller tysk bonde när han säljer sina produkter? Jämför i stället dessa priser med vad en svensk husmor betalar och en svensk bonde erhåller. Då får vi en rättvisande bild. Det är helt enkelt bedrägeri att som i den här annonsen lämna sådana uppgifter där man jämför med världsmarknadspriserna. Vi har icke en liknande jämförelse på någon enda vara i hela vår konsumtion -- utom på livsmedel. Därför är det bedrägeri när man försöker ta fram siffrorna på detta sätt och kungöra dem.

Det förekommer i den här publikationen andra upplysningar som är lika märkvärdiga och demagogiska, för att inte säga direkt lögnaktiga. Man säger t. ex. att jordbrukarna begärde 2 000 miljoner kronor i inkomstförbättring vid de senaste avtalsförhandlingarna. Det skulle vara väldigt intressant om någon velat stå upp och verifiera dessa siffror. Sanningen är den att man begärde ungefär hälften.

Om inte denna kampanj emot jordbruket beror på djup och varaktig okunnighet om verkliga förhållandet -- vilket vi förutsätter -- så är det svårt att förstå vad detta gerillakrig skall tjäna för vettigt syfte. Nog kan väl regeringspartiet hålla ställningen eller bekämpa en eventuellt misslaglig motståndare med mera vederhäftiga argument. För oss brukar det räcka med att tala om sanningen om regeringspolitiken.

Enligt många tidningsreferat har även en mera grånad kämpe på de fackliga barrkaderna ansett sig böra delta i fälttåget mot jordbruket. Han har gjort gällande att jordbrukarna har gjort "enorma vinster" och till-

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

skansat sig "miljardbelopp" genom den nuvarande jordbrukspolitiken -- framför allt under de senare åren. Nu har ju jordbruksnämnden redovisat jordbrukets inkomster under åren 1970 till 1972, och dessa visar ingalunda några enorma vinster som uppgår till miljardbelopp. Jag hänvisar i det fallet till det särskilda yttrandet.

Att det behövs upplysning det har vi konstaterat senast i dag. De som läst Dagens Nyheter har sett -- det gäller visserligen här ett annat område -- att det i en stor rubrik talas om att lantbrukarna tjänar på en skatteomläggning. Med allt förbehåll för vad en tidningsuppgift kan vara värd får man ändå betänka att beskedet går ut till hundratusentals läsare. Tidningen skriver:

"På LO-håll påpekas att bönderna skulle tjäna på en skatteomläggning, som inkluderar höjd arbetsgivaravgift och sänkt direktskatt. Familjejordbrukare har inga anställda och betalar ingen arbetsgivaravgift men skulle ändå få sänkt direktskatt."

Jag är väldigt förvånad över om detta kan emanera från LO. Jag vet att LO har ett utmärkt utredningsinstitut, och nog finns det folk på LO som kan skattesystemet och har reda på att familjejordbrukarna får betala arbetsgivaravgift på inkomsten av såväl eget arbete som det kapital de har investerat i sitt jordbruk. Och de har inga möjligheter att i något slags avtalsförhandlingar kompensera sig för den avgiften. Hur kan man lämna ut en sådan här uppgift. Jag förmodar att i varje fall tidningen, Dagens Nyheter, försöker rätta till det här så snart man kan.

Men, som sagt, det var en parentes litet vid sidan av jordbrukspolitiken. Jag begär inte att jordbruksministern i kommande propositioner även skall redogöra för skattesystemet. Det räcker att han lämnar ordentliga upplysningar om vad som rör sig på jordbruksprisutvecklingens område och i fråga om jordbrukarnas inkomster.

Herr talman! Det behövs enligt vår mening som står för det särskilda yttrandet bättre uppgifter om de här förhållandena, så att vi kan få en vederhäftig och saklig debatt om jordbrukspolitiken och prisbildningen på livsmedelsområdet. Med det ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Den här propositionen 96 som vi har att behandla innehåller ju i och för sig icke någon dramatik så att den ger anledning till längre debatt, och de reservationer som är fogade till utskottets betänkande har mera karaktären av detaljreservationer, med ett undantag, nämligen den reservation, nr 4, som utskottets ordförande tidigare har talat om. Men den jordbrukspolitiska debatten förs sannerligen inte bara i denna lokal, utan den förs överallt i massmedia och från olika talarstolar.

Jag har en känsla av att vi håller på att få en upprepning av historien från ett val på 1960-talet, att jordbruket och jordbrukspolitiken håller på att bli slagträn i den allmänna politiska debatten på ett sätt som i vissa avscenden knappast är acceptabelt. Jag instämmer med herr Hansson i Skegrie, när han kommenterade det TV-program som sändes för en tid sedan och som var ganska grovt tendentiöst. Inte för att jag på något sätt

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

vill påstå att det förekommer någon dirigering från statsmakternas sida, men jag konstaterar att slumpen har åstadkommit ett mönster som verkar nog så otrevligt.

Herr Arne Geijer höll ett tal i Södertälje den 6 april i år, och herr Arne Geijer är ju inte vilken företrädare som helst för det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Han är fortfarande fungerande ordförande i Landsorganisationen. Jag vill gärna läsa in i kammarens protokoll ett citat av vad herr Geijer då yttrade. Han sade: "Bondekooperationen har blivit en oerhörd maktkonstellation, ekonomiskt. Det har blivit en sådan maktkoncentration. Jag kan faktiskt inte se att vare sig regeringen eller konsumenterna kan låta detta gå längre än till 1974, då jordbrukets villkor skall förhandlas på nytt. Vi har enormt kraftiga prisstegringar, och hela producentgruppen, som är främst större jordbruk, har en enastående förnämlig position ekonomiskt och gör enorma vinster framför allt av den rekordskörd som vi hade förra året."

Hur stämmer detta med verkligheten? Ja, herr jordbruksministern vet ju att huvudparten av våra jordbruk inte är de stora jordbruken.

Och hur är det med de enorma vinsterna? Då måste vi se litet på jordbrukarnas ekonomiska situation. Jag kan bara helt kort dra fyra siffergrupper – jag har tidigare nämnt dem från denna talarstol, men de är betydande. Vi har i och för sig kanske övergivit den idé om renodlad inkomstlikställighet som vi en gång hade, men det finns faktiskt inskrivet i jordbruksbeslutet att man skall sträva efter inkomstlikställighet.

År 1960 hade industriarbetaren i ortsgrupp 3 en medellön på 12 366 kronor. Under 1960-talet fram till år 1970 steg medellönen till 28 460 kronor. Det var alltså betydligt mer än en fördubbling av industriarbetarlönen. En jordbrukare på en 25 hektars gård hade år 1960 en arbetsinkomst av 7 995 kronor, och år 1970 hade den stigit till 12 363 kronor. Det var alltså en stegring på ca 60 procent. Inkomstskillnaden, som år 1960 var 4 371 kronor, hade år 1970 stigit till 16 097 kronor. Där har vi alltså utvecklingen.

Siffrorna för 1970-talet är inte exakta än, men man kan slå fast att utvecklingen i viss mån har hejdat genom treårsavtalet och inflationsregeln, men inkomstklyftan är i princip densamma som 1970. Det innebär alltså att 25-hektarsjordbrukaren i dag tjänar – för att uttrycka sig med en viss marginal – mellan 15 000 och 18 000 kronor mindre än industriarbetaren. Då är det otillständigt att från politiskt håll mena att dessa människor gör enorma vinster. Det är verkligen att föra den politiska debatten på en sådan nivå som vi inte är betjänta av i det här landet.

Om vi sedan ser på den förbättring som har skett, så kan vi slå fast att förbättringen i stort sett har kommit endast mjölkproducenterna till del, medan däremot spannmålsproducenterna – som herr Hansson i Skegrie tidigare talade om – i dag har i princip samma nominella priser som i början av 1950-talet. Ser man på mjölkproduktionens ökade lönsamhet kan man där konstatera att lönsamheten under det sista halvåret gått ner markant genom de kraftigt stigande priserna på kraftfoder. Det är inte alls samma lönsamhet i dag som för exempelvis ett år sedan.

Eftersom det finns uppenbara risker för att debatten från talarstolar

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

och i andra sammanhang kommer att föras efter herr Geijers mönster, finns det intresse av att få en deklaration av jordbruksministern inför kammaren. Är herr Bengtsson beredd att ta avstånd från den beskrivning som herr Arne Geijer har givit? Jag tar för givet att herr Bengtsson är beredd att göra det; det är något av en renlighetsåtgärd att så sker. Därför vill jag genom att rikta denna uppmaning till herr Bengtsson ge honom tillfälle att göra en sådan deklaration.

Herr Geijer och även andra — herr Hansson i Skegrie har nyss redogjort för den socialdemokratiska annonsen — talar om en subventionering av jordbruket med tre fyra miljarder kronor. Det är märkligt hur man kan få detta till att vara en subventionering av jordbruket.

Låt mig dra en parallell med ett annat område som är subventionerat i vårt land, nämligen bostadsproduktionen. Vi har varierat systemet i hög grad, men i dag ger detta dolda subventionssystem — om inte formellt så är det dock i realiteten ett sådant — en statssubvention av ungefär 1 miljard kronor om året. Är det någon som gjort gällande att detta är en subvention till byggföretagen — t. ex. till BPA eller till Riksbyggen? Nej, ingalunda, alla har klart insett att det är fråga om en subvention till bostadskonsumenterna.

Den logiska slutsatsen är alltså att det inte heller i detta fall gäller en subvention till de svenska jordbrukarna utan en subvention till de svenska konsumenterna. Men är det över huvud taget fråga om en subvention? Herr Hansson har redan tidigare talat om relationerna till världsmarknadspriset osv. och visst är det i dag olika prisnivåer på världsmarknaden och på den inhemska marknaden i Sverige — precis som är fallet i andra länder — men vad vet vi om utvecklingen i detta avseende?

Jag hoppas att herr Bengtsson har samma uppfattning som jag om framtiden, nämligen att vi har att emotse en betydligt ökad efterfrågan på livsmedel, både på spannmål och på andra livsmedel, även i vår världsdal. Ett sådant efterfrågetryck skulle kanske medföra att de miljardsubventioner som det talas om på socialdemokratiskt håll alltemellanåt kanske inom en mycket kort tidsperiod inte alls är en realitet. Ingen av oss kan säga något säkert om detta, men jag vågar göra gällande att det är lika hållbart att göra ett sådant påstående som att hävda motsatsen.

Man kan, herr talman, visserligen i och för sig behandla jordbrukspolitiken isolerad med utgångspunkt från de beslut som vi fattar i denna kammare på basis av förslag från jordbruksdepartementet, men vi måste dock göra klart för oss att jordbruket är en integrerad del av svenskt näringsliv, som är beroende av så oändligt många andra politiska beslut som fattas i detta hus. Jag skulle nästan vilja påstå att beslut på andra områden kanske har ännu större betydelse för jordbrukets lönsamhetsutveckling och jordbrukarbefolkningens förhållanden i stort än de som vi fattar på grundval av förslag från jordbruksdepartementet, som sedan behandlats i jordbruksutskottet. Jordbruket är som en *privatekonomisk* näring — och det är det till sin huvuddel — oerhört beroende av den ekonomiska politik som förs. Med den inflationsutveckling som vi haft till följd av den socialdemokratiska skattepolitiken har vi fått en press på markvärdena.

Detta är något som vi upplever synnerligen starkt i dag. Trots att

prisutvecklingen för stunden inte är så alarmerande hyser man tydligen helt realistiska förväntningar om en inflationsutveckling, vilket gör att det just nu finns ett oerhört efterfrågetryck på realvärden i form av jord. Detta verkar utomordentligt pressande på de människor som med eget kapital skall bedriva jordbruk, för den händelse de vill göra tillköp av mark, eventuellt vill skaffa sig en annan egendom osv.

Se t. ex. på skattepolitiken i dess helhet! Vi kan ta en sådan detalj som följderna av 1972 års skattereform, den faktiska sambeskattningen, som innebär att huvudparten av de svenska familj jordbrukarna betalar på familjeinkomsten kanske något sådant som – det är svårt att säga var medelvärde ligger – 5 000–9 000 kronor mera i skatt än vad en löntagare gör, i de fall där båda makarna arbetar. Det är visserligen en detalj i skattesystemet som vi har varit överens i den sittande skatteutredningen om att försöka få en lösning på så snabbt som möjligt, men efter herr Strängs utspel i skattefrågan för ett par dagar sedan vet vi inte huruvida det mönstret störs.

Vi har arvs- och förmögenhetsbeskattningen, som för många jordbrukare med formella förmögenheter är mycket, mycket kännbar. Det märks inte minst vid generationsskiften.

Vidare har vi löneskatten. Jag skulle vilja föra resonemanget litet längre än herr Hansson i Skegrie. Det kan var något äventyrligt, eftersom ingen vet vad det är fråga om, men det har i alla fall talats om en höjning av löneskatten med 4 procent för att kompensera en sänkning av marginalskatterna i vissa inkomstlägen. Tittar man på inkomststatistiken finner man att jordbrukarna till sin huvuddel, dvs. familj jordbrukarna, visserligen drabbas av höga marginalskatter – omkring 60 procent eller något däröver – men att det inte är den gruppen i det tänkta fallet, om man skall tyda herr Strängs halvkvädna visor, som får den största reduceringen av marginalskatterna. Nej, den favören får jordbrukarna inte, men deras egenavgifter kommer att höjas med 4 procent. Om en sådan modell skulle genomföras, kan resultatet alltså bli att löntagarna får en förbättring – eller rättare sagt status quo, eftersom skatten bara betalas genom ett annat förfarande – men det är en uppenbar risk för att jordbrukarna som egenföretagare verkligen kommer i kläm. Det gjorde de vid den förra skattereformen. Vi skall inte föra en skattedebatt här; jag vill bara dra exemplet för att visa att när vi fattar jordbrukspolitiska beslut här i kammaren kan effekterna av dem bli helt och hållet uttraderade genom beslut som vi fattar i andra sammanhang.

Mervärdeskatten är också en del av skattepolitiken som har utomordentlig betydelse för jordbruket. Det gäller inte den normala mervärdeskatten i rörelsen, eftersom man kan göra avlyft, men det stora mervärdeskatteuttaget på alla livsmedel innebär en begränsning av det marknadsekonomiska utrymmet för att ta ut priser och därmed nå inkomstlikställighet.

I och för sig kan man inte göra herr Bengtsson ansvarig för det här – det skulle aldrig falla mig in – utan ansvaret är herr finansministerns, men jag tycker att det ändå hör hemma i en sådan här debatt. En regering är i alla fall kollektivt ansvarig. Jag vill alltså peka på det här sambandet och hoppas att även herr jordbruksministern vid sina funderingar beaktar

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

att detta är ett problem som har ett betydligt bredare spektrum än vad det ofta framgår av diskussionen.

Det är beklagligt, som sagt, om jordbrukspolitiken på osakliga grunder skall göras till ett slagträ i den politiska debatten. Jordbruket är ju den näring som ger oss den basmiljö som vi vill ha i vårt land. De människor som är verksamma på det området har ofta ett slitsamt arbete och står betydande ekonomiska risker. De är verkligen värda all uppmuntran och ett bättre öde än att användas som slagpåsar. Min förhoppning är att den här diskussionen, som nästan av naturnödvändighet kretsar en aning utanför vad som står just i propositionen, i alla fall skall kunna bidra till att den jordbrukspolitiska debatten kan bli något mera sansad i fortsättningen.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I regeringens proposition nr 96 tas frågan om prisstöd till rennäringen upp. Förslaget innebär att ett prisstöd på 35 kronor per slaktad ren skall utgå och att för detta ändamål skall anvisas 1,5 miljoner kronor. Jordbruksutskottet yrkar bifall till regeringens förslag.

Med denna proposition om prisstöd till rennäringen tillgodoses ett gammalt rättvisekrav. Genom att renkött i princip ges ett prisstöd av ungefär samma storleksordning som gäller för nötkött blir rennäringen mera jämställd med jordbruket i övre Norrland. Man räknar genomsnittligt med att var och en av de 750 renägarna kommer att tillföras ett årligt prisstöd på omkring 2 000 kronor.

Till grund för regeringens förslag ligger en utredning som gjorts av en arbetsgrupp med representanter för statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen. Utredningen bedömer utvecklingsmöjligheterna inom rennäringen som goda om det ekonomiska stödet enligt rennäringsskuggörelsen fullt utnyttjas. Vidare säger utredningen att rationaliseringssträvandena inom renskötseln går ut på att öka renstammen. Antalet renar skulle kunna ökas från nuvarande 166 000 till omkring 266 000 och betet skulle ändå räcka till. Utredningen menar därför att det inte finns anledning på kort sikt minska antalet sysselsatta inom renskötseln. Efter olika överväganden kommer slutligen utredningen fram till det förslag till prisstöd för renkött som nu föreslagits av regeringen i propositionen.

I anledning av propositionen har herr Takman m. fl. väckt motionen nr 1939. I denna motion noteras med tillfredsställelse att regeringen nu framlagt ett förslag till prisstöd för renkött samtidigt som motionärerna i fråga om stödets storlek vill gå längre än vad regeringen föreslagit.

Som skäl för att man skall gå längre i fråga om stöd kan anföras att nettoinkomsten bland renskötarna är så låg som omkring 8 500 kronor per år enligt utredningens beräkningar och att det kan komma att ta lång tid innan rationaliseringen inom renskötseln leder till en väsentligt högre inkomst.

I ett remissyttrande över utredningens förslag påpekar också länsstyrelsen i Jämtlands län att nötköttsproduktionen i norra Sverige får prisstöd även på ett annat sätt och i väsentligt större omfattning än genom pristillägg på kött, nämligen genom pristillägget på mjölk. Länsstyrelsen i Jämtlands län menar att från denna synpunkt borde

pristillägget för renkött beräknas efter väsentligt generösare grunder än vad som gäller för nötkött.

Motionärerna delar denna uppfattning och föreslår att pristillägget skall vara 50 kronor per ren i stället för 35 kronor enligt regeringens förslag. Medelsbehovet bör i konsekvens därmed uppräknas med 0,8 miljoner kronor till 2,3 miljoner kronor.

Herr talman! Mot bakgrund av det jag nu har anfört yrkar jag bifall till reservationen 1 av herr Takman som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 25.

Jag vill dessutom, herr talman, säga några ord om priserna på jordbrukets produkter. Synpunkter på denna fråga har också anförts i ett särskilt yttrande, som fogats till det nu förevarande utskottsbetänkandet. Här har vi att göra med en mycket väsentlig ekonomisk-politisk fråga som berör samtliga människor här i landet i egenskap av konsumenter och ett mindre antal människor — jordbrukare och representanter för livsmedelsindustrin — också som producenter.

Producenter och konsumenter har i princip motstående intressen i ekonomiskt hänseende. Producenten av en vara är intresserad av högsta möjliga pris och konsumenten av lägsta möjliga. Livsmedelsmarknaden, både här i landet och i andra länder, är speciell i det hänseendet att vi har att göra med en genomreglerad marknad där priserna i avsevärd omfattning blir beroende av politiska beslut. Utgår man från det rimliga antagandet att de som primärt producerar livsmedel skall tillförsäkras en levnadsstandard likvärdig med andra grupper och att produktiviteten inte kan höjas på samma sätt inom detta område som är fallet inom industrin, så blir frågan om priserna på livsmedel en politisk fördelningsfråga. Gör man ytterligare det, som jag tycker rättvisa, antagandet att alla människor här i landet skall tillförsäkras en hälsoriktig kost oberoende av sin inkomstnivå, så har man nått den riktiga utgångspunkten för ställningstagandet i prisfrågan.

Alla människor har ungefär samma behov av att konsumera livsmedel oberoende av sina inkomster. Är det någon skillnad så är det den att låginkomsttagaren behöver konsumera mer därför att han har ett tyngre och mera kalorikrävande arbete. Under de senaste åren har priserna på livsmedel stigit snabbare än det totala konsumentprisindex. Följden har blivit — sedan också momsens adderats — att prisstegringen inneburit ett allvarligt problem inte bara för låginkomsttagare utan också för människor med inkomster i mera vanliga lägen. Aktioner sådana som Skärholmsfruarnas har bidragit till att rikta massmedias intresse på livsmedelspriserna. Frågan har alltså ställts, men hur den skall lösas har man överlämnat till politikerna.

Vänsterpartiet kommunisterna har i hög grad ägnat sitt intresse åt denna viktiga fråga. Vi har krävt övergång till en lågprislinje i fråga om livsmedel. En sådan prislinje förutsätter att staten går in med budgetmedel för att subventionera livsmedelsproduktionen. En uppgift för 1972 års jordbruksutredning är också att utreda förutsättningarna för att övergå till en sådan prislinje. En tänkbar väg att bidra till lägre livsmedelspriser vore att staten kunde gå in på de områden, där jordbruket köper sina förnödenheter och där uppenbara monopolpriser

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

tas ut, för att pressa dessa monopolpriser.

Vi har ju också det förhållandet att mervärdeskatten tas ut även på våra livsmedel till samma belopp som för andra, mindre nödvändiga konsumtionsvaror. Detta förhållande har vpk velat ändra på och har sedan lång tid envetet drivit kravet att momsens skall tas bort på livsmedlen. Det skulle med en gång betyda att livsmedelspriserna kunde sänkas med 15 procent men skulle innebära ett skattebortfall på minst 4 miljarder kronor. Den nu förevarande debatten är inte en skattedebatt, så jag nöjer mig med att påminna om att vi, för att täcka in detta stora skattebortfall, föreslagit skärpt beskattning på andra områden, där det drabbar grupper med större bärkraft, och även föreslagit besparingar på utgifter som tillsammans skulle väl täcka in det bortfall som livsmedelsmomsens slopande skulle medföra.

Tillgång på livsmedel till priser som gör dem tillgängliga för alla grupper i samhället inom ramen för även låginkomster är en - som vi ser det - betydelsefull fördelningspolitisk uppgift. Den subventionering inom det löpande jordbruksavtalets ram, som skett från början av detta år, bör utvidgas till att omfatta fler varuslag och utsträckas intill utgången av jordbruksavtalet. Inom det provisoriska avtal som troligen kommer att träffas i avvaktan på ett nytt jordbrukspolitiskt beslut måste denna linje fullföljas. När i sinom tid ett nytt jordbrukspolitiskt beslut skall fattas anser vi att de synpunkter som jag nu mycket kortfattat redogjort för skall ligga till grund för beslutet.

Slutligen några ord till herr Hansson i Skegrie, som hänvisade till det särskilda yttrande av herr Takman som fogats till det utskottsbetänkande vi nu behandlar. Jag vill här läsa upp det avsnitt som herr Hansson syftade på. Där sägs följande:

”Det är också angeläget att monopoliseringen inom livsmedelsindustrin och de multinationella företagens växande grepp över vissa delar av denna industri blir föremål för en snabb undersökning. Denna del av prishildningen kan inte lämnas utan uppmärksamhet och åtgärder.”

Det är vad som sägs i yttrandet. Jag vet inte vad herr Hansson vill tolka in i det skrivna, men jag skall sträcka mig så långt att jag säger - utan att ha rådgjort med den som skrivit detta yttrande - att det inte alls är säkert att herr Takman vill angripa jordbrukets föreningsrörelse. Att man skall ha uppmärksamheten riktad på livsmedelsindustrin är väl ganska naturligt. Det bör vi ha på alla verksamheter som avgör vilka priser vi skall betala.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tolkat herr Takmans formulering så, att när han talar om monopoliseringen inom livsmedelsindustrin har han påverkats av den debatt som nu förs och som vill stämpla jordbrukarnas företag som monopolföretag. Huvudparten av livsmedelsindustrierna i vårt land ägs av jordbrukarna, och då ligger ju den tanke som jag nu har antytt mycket nära. Jag har därför tolkat herr Takmans särskilda yttrande så att det gällde jordbrukarnas företag.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Vi som tillhör utskottsmajoriteten har klart deklarerat vår inställning till reservationerna, och jag kan därför fatta mig ganska kort nu.

Reservationen 3 tar upp anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt, och reservanterna menar att om man ger bidrag till Sveriges utsädesförening bör man ge bidrag också till Weibullsholm, ty annars kommer den anstalten i ett sämre konkurrensläge. Ja, jag vill inte direkt förneka att det kan tyckas så vid ett första påseende, men jag tror inte att man behöver befara detta, och inte heller tror jag att påståendet är helt riktigt. I stället är det väl så att det anslag till utsädesföreningen som departementschefen har föreslagit behövs för föreningens utökade verksamhet, och då kommer Weibullsholm och utsädesföreningen att få ungefär samma konkurrensvillkor.

Frågan om statsbidrag till Weibullsholm behandlades av riksdagen tidigare i år, och då anslogs 225 000 kronor till Weibullsholms växtförädling. Syftet med anslaget till utsädesföreningen har ju bara varit att föreningen vid övertagande av Hammenhöganstalten skall kunna bedriva växtförädlingen i samma omfattning som den har haft tidigare där. Man kan alltså inte säga att statsmakterna gynnar det ena företaget framför det andra.

Vad slutligen gäller frågan om den fristående motionen 937, som herr Hansson i Skegrie ägnade mycket stor uppmärksamhet åt, så har vi från utskottsmajoritetens sida endast föreslagit att motionen skall överlämnas till jordbruksutredningen, som enligt sina direktiv har att undersöka vilka metoder som kan användas för att undvika en permanent överskottsproduktion av jordbruksprodukter. I motionen föreslås alltså en metod som vi anser bör komma under övervägande, men detta vill inte de reservanter som anslutit sig till reservationen 4 vara med om. Utskottsmajoriteten hemställer om en helt förutsättningslös prövning av motionens förslag, och jag blir litet förvånad när inte reservanterna vågar överlämna den till den sittande utredningen för en prövning.

Reservanterna anför i reservationen att enligt deras mening är "de i motionen föreslagna åtgärderna inte ägnade att effektivt vare sig påverka produktionsbalansen eller stimulera till ökad köttkonsumtion". Därom kan man naturligtvis ha delade meningar, men som jag tidigare anfört vill vi i utskottsmajoriteten bara överlämna motionen till utredningen. Vi har inte gjort något ställningstagande, utan vi vill att jordbruksutredningen skall pröva motionens förslag. Vi tror emellertid att den sittande utredningen med representanter från både fackligt och politiskt håll är fullt kapabla att bedöma huruvida motionens syftemål kan vara en framkomlig väg för att åstadkomma en minskning av spannmålsöverskottet.

Nu säger herr Hansson i Skegrie att motionen syftar till att åstadkomma en prispress på spannmålsproducenterna. Det är inte vi som skall bedöma den saken, utan det är den sittande jordbruksutredningen som får ta ställning till om det går att komma fram på denna väg. Vi har inte från utskottsmajoriteten sagt någonting annat än att vi vill ha förslaget prövat.

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger sade sig vara förvånad att vi inte vågade lämna över motionen till utredningen. Om man skall lämna över en motion till en utredning för övervägande anser vi att det ändå måste finnas något rimligt underlag i den. Man kan inte lämna vad som helst till en utredning.

Vi har i många motioner från oppositionens sida begärt utredning av olika frågor. De motionerna har praktiskt taget undantagslöst åkt under bordet. Men när det väcks en motion med det ringa värde som denna har – vill utskottsmajoriteten omedelbart lämna över den till utredningen för övervägande bara därför att den är av ett speciellt märke, s. k. s-märke. S-märket är ett bra märke när det gäller elektriska artiklar i det här landet, men det gäller inte beträffande de varor som produceras här i kammaren – i varje fall inte i alla sammanhang.

Nu hoppas jag precis som herr Mossberger att de som sitter i utredningen är kapabla att bedöma den här motionen och att de behandlar den, som man säger, efter förtjänst. Då kan den bara hamna på ett ställe, enligt min uppfattning.

Herr HÅKANSSON (c):

Herr talman! Jag skall här något beröra den fråga som aktualiserats i motionen 1973:1955 beträffande växtförädling.

Såsom framhålls i motionen föreligger starka skäl för att staten lämnar stöd till förädlingen av trädgårdsväxter. Förutsättningarna att tillgodose den växande efterfrågan på trädgårdsprodukter av inhemsk produktion förbättras därigenom.

Om den svenska konsumtionen av trädgårdsprodukter är låg vid internationell jämförelse, har ändå en betydande ökning skett under senare tid. Beräkningar gjorda av statens jordbruksnämnd angående per capita-konsumtionen visar att den ökat från 30,4 kg år 1960 till 45,8 kg 1971. Men det framkommer också att av denna konsumtion var 8,8 kg importerade varor 1960, medan motsvarande andel 1971 var 22,1 kg. Härav framgår att huvuddelen av konsumtionsökningen har avsett importerade trädgårdsprodukter.

Arealmässigt omfattar den svenska trädgårdsväxtodlingen, såväl den yrkesmässiga som den som bedrivs till husbehov, ca 18 000 har. Den är således nära hälften så stor som den areal som används för sockerbetsodling.

En större inhemsk trädgårdsväxtodling utgör ett alternativ till spannmålsodlingen och leder därmed till en minskning av spannmålsöverskotten.

För många mindre jordbruksföretag skulle en övergång till de mera arbetsintensiva trädgårdsväxterna vidare innebära ökad ekonomisk bärkraft.

Även konsumenterna av trädgårdsprodukter får antas ha ett stort intresse av en förädling som leder till kvalitativt högvärdiga produkter

från såväl närings- som smaksynpunkt. Bland de svenska trädgårdsodlarna finns ett stort intresse för att så långt som möjligt begränsa användningen av bekämpningsmedel. Därmed kan man säga att det finns ett allmänt intresse av att få fram resistenta sorter, så att användningen av olika bekämpningsmedel kan begränsas.

Det är således flera faktorer som pekar på vikten av ökad förädling av trädgårdsprodukter. Statens anslag till denna förädlingsverksamhet har varit alltför blygsamma och bör därför ökas.

Det anslagsbelopp som i betänkandet föreslagits till förädlingen av trädgårdsprodukter vid Hammenhög innebär en relativt liten satsning.

Men vid behandlingen av ärendet framkommer även en annan omständighet. Utvecklingen av den svenska växtförädlingsverksamheten har genom sammanslagningar av olika företag under senare år kommit att i huvudsak lyda under två huvudmän, Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Ett ökat statligt stöd har stor betydelse, men det är också angeläget att stödet får en sådan utformning att statsmakterna inte ensidigt gynnar det ena av de bägge företagen. Det måste vara positivt för utvecklingen av växtförädlingsverksamheten att dessa två företagare kan konkurrera på lika villkor.

Herr Mossberger kommenterade tidigare reservationen 3, som anknuter till denna motion. Han sade att man vid första påseendet kan tycka att anslaget är orättvist fördelat men förklarade att om man sätter sig bättre in i ärendet skall man finna att fördelningen är riktig. Herr Mossberger hänvisade till det anslag som i år beviljades Weibullsholm, 225 000 kronor. Till Sveriges utsädesförening föreslås nu något över 6,5 miljoner kronor. Därför finns det goda skäl att stödja reservationen 3 och därmed bevilja även Weibullsholm ett anslag för förädling av trädgårdsprodukter.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 3.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Trobro (m).

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord i anledning av herr Hanssons i Skegrie yttrande om s-märkt vara!

Jag förstår nu att denna motion var mycket viktigare än vi trodde från början. Herr Hansson förvånade sig över att den lämnades till utredningen – för det var den inte värd, sade han. Jag vill svara att majoriteten i utskottet inte lämnar ifrån sig vad som helst; därför var väl motionen viktigare än vi trodde.

När herr Hansson sedan säger att en s-märkt vara är bra, vill jag gärna hålla med honom – det är i alla fall bättre att en vara är märkt med ett s än att den är c-märkt.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Mossberger och andra tror att vår reservation och min relativt ingående behandling av motionen betyder att vi anser motionen vara viktig, så är det fullkomligt felaktigt.

Den var emellertid viktig ur *en* synpunkt: den gav oss möjlighet att

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

förklara den i vissa avseenden felaktiga och misslyckade jordbrukspolitik som regeringspartiet står för. Det hade vi annars inte haft möjlighet att göra på samma sätt, men motionen gav oss alltså den möjligheten, och från den synpunkten tycker jag att motionen har varit viktig för oss. Vi har nu fått tillfälle att som jag gjorde visa med en hel rad siffror hur innehållslös en hel del propaganda från regeringspartiet är.

Jag har ännu inte fått vare sig dementi eller försvar för de siffror som stod i den där annonsen. Jag efterlyser detta.

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att det är en felaktig jordbrukspolitik som socialdemokraterna för. Om jag inte hörde alldeles fel begagnade han i början av sitt anförande mycket vackra ord om jordbruksministern och den av honom förda jordbrukspolitiken. Det förvånar mig därför att uppfattningen har kunnat ändras så kvickt.

Annonserna känner jag inte till, så den uppmaningen kan jag inte svara på. I utskottet har vi inte behandlat den, utan det är bara det som står i betänkandet som vi har behandlat där.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Som herr Håkansson just sagt finns det onekligen ett mycket stort intresse bland de svenska trädgårdsodlarna för att så långt som möjligt begränsa användningen av bekämpningsmedel. En framgångsrik resistensförädling skulle säkerligen kunna lämna mycket betydelsefulla bidrag genom att minska behovet av olika bekämpningsmedel.

De svenska konsumenterna ställer allt högre krav på trädgårdsprodukternas kvalitet från smak- och hållbarhetssynpunkt. Det svenska klimatet ger genom de långa sommardagarna alldeles speciella förutsättningar för att producera kvaliteter som förutom att de är från näringssynpunkt högvärdiga även är aromrika.

En anpassning av sortmaterialet till det svenska klimatet är av mycket stor betydelse för konsumenterna även i fråga om prydnadsväxter och grönytegräs.

Med hänvisning till 1971 års Svallövsutredning anser jag att en praktiskt inriktad växtförädling på trädgårdsområdet är motiverad. Utredningen anser att kostnaderna för denna förädling, särskilt under ett inledningsskede, i ökad utsträckning bör finansieras med statliga medel.

Svallövsutredningen föreslår att verksamheten vid Hammenhögsinstitutionen liksom hittills bör omfatta förädling av köksväxter, prydnadsväxter och grönytegräs och att institutionen får tillgång till resurser för resistensförädling av dessa växtslag.

Behovet av en förädlare med kunskaper inom resistensområdet är enligt utredningen akut, varför en tjänst som försöksledare bör inrättas vid institutionen.

Utskottets majoritet går i princip med på utredningens förslag, som tillstyrks av flertalet remissinstanser. Trots detta vill utskottet att utredningens förslag om bidrag med 490 000 kronor, räknat för helt år, skall sänkas till 275 000 kronor. Detta kommer att innebära att Hammenhögsinstitutionen inte kan anställa den resistensförädlare som är

så efterlängtat.

Då det nu framskymtat att den förädlingsverksamhet som bedrivs vid Weibullsholm genom stödet till Hammenhögsinstitutionen kan komma i ett konkurrensmässigt underläge, vill jag framhålla att trädgårdsförädlingen i dag otvivelaktigt är olönsam för båda de berörda företagen. Av denna anledning har jag för avsikt att i den kommande voteringen lägga min röst på reservationen 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Att vi har ett visst spannmålsöverskott i vårt land vet vi. Vi får dock inte glömma att det mycket stora överskott som vi haft under 1971 och 1972 till stor del beror på helt exceptionella förhållanden:

1. Åren 1971 och 1972 var rekordår vad beträffar skördeutfallet.

2. Växtförädlingen har givit ett mycket bra resultat. Jag tänker då framför allt på de oerhört stora framgångar som vi har haft med den svenska rågen.

3. Nedskärningen av sockerbetsodlingen medför automatiskt en ökad spannmålsskörd.

4. En utslaktning av djurbesättningar som skett under senare år har medfört en successiv övergång från grönfoderväxter till spannmålsodling.

Jag tycker nog att vi bör nyansera debatten något. Får vi ett par sämre skördeår med kanske mindre skördar, låga falltal och låga proteinhalter kanske vi åter blir tvungna att importera avsevärda kvantiteter brödspannmål. Vi skall inte utan vidare glömma de första åren på 1960-talet, framför allt år 1963.

Tänk en liten aning på hur det ser ut i Sovjet just nu! Landet måste importera brödspannmål från bl. a. USA, Canada och Sverige. För övrigt har vi också u-landsproblematiken, som herr Krönmark i viss mån berörde, att ta hänsyn till.

Även om jag inte helt biträder reservationen 4 av herr Hansson i Skegrie m. fl. anser jag dock att skrivningen i den är betydligt starkare än den skrivning som utskottsmajoriteten har gjort. Därför har jag för avsikt att i den kommande voteringen lägga min röst på den reservationen.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationen 2 av herr Larsson i Borrbby.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Växtförädlingsverksamheten i Svalöv har gamla anor. Den påbörjades år 1886, då Sveriges utsädesförening bildades. Under de första åren svarade föreningen för såväl förökning som marknadsföring av de framställda sorterna av utsäde. Man fann emellertid att det inte var ändamålsenligt att koppla samman förädlingsarbetet med kommersiell verksamhet. Därför bildade man år 1891 Allmänna svenska utsädesaktiebolaget för att ta hand om försäljningen av det förädlade utsädet.

Förhållandet mellan föreningen och bolaget har sedan bolaget bildades reglerats genom avtal. Sedan 1913 har avtalen mellan föreningen och bolaget måst godkännas av Kungl. Maj:t för att bli giltiga.

Jag vill ha sagt detta för att helt kort förklara samarbetet mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

Det senaste avtalet träffades för tiden 1 oktober 1963–1 oktober 1973 och underställdes riksdagen liksom det som enligt föreliggande

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

förslag tillstyrks av utskottet och som skall gälla tiden 1 oktober 1973- 30 september 1983.

Allmänna svenska utsädesaktiebolaget ägs numera nästan helt av LRF och närstående lantbrukskooperativa organisationer. AB Hammenhögs frö är ett dotterbolag till utsädesbolaget. Mellan föreningen och bolaget träffades en särskild överenskommelse om överlåtelse till föreningen av detta bolags växtförädlingsverksamhet. Överenskommelsen innebär att utsädesföreningen den 1 januari 1971 övertog det ansvar bolaget tidigare haft för denna verksamhet, med jordbruksdepartementets godkännande. Enligt överenskommelsen skall verksamheten t. o. m. den 30 september 1973 drivas av bolaget för föreningens räkning.

Herr Taube borde tagit reda på dessa fakta innan han skrev sin motion. Det hade hedrat honom, om han hade rättat till den felaktiga uppgiften i motionen 1940. Jag tycker att det är svagt av en riksdagsledamot att inte kontrollera uppgifter som han lämnar för riksdagens behandling och som finns att hämta i offentligt tryck.

Den personal det är fråga om är alltså enligt den överenskommelse jag nämnde anställd av Allmänna svenska utsädesaktiebolaget t. o. m. den 30 september 1973 och har sagts upp av detta bolag från denna dag och inte av Sveriges utsädesförening, som herr Taube uppger i sin motion.

Enligt uppgifter som jag har fått av en av chefstjänstemännen på Sveriges utsädesförening meddelades personalen vid Hammenhögs växtförädlingsanstalt den 16 april att alla uppsagda erbjöds anställning hos Sveriges utsädesförening, när denna helt övertar verksamheten. Herr Taubes motion är daterad den 26 april, vilket bör observeras av kammarens ledamöter.

Jag noterar av departementschefens uttalande i propositionen att hans förslag innebär att föreningens växtförädlingsverksamhet på trädgårdsväxtområdet kommer att kunna fortsätta i minst samma utsträckning som hittills.

Vid omröstningen kommer jag att stödja utskottets förslag.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag vill först ge till känna att jag inte avser att hoppa in i stridslinjen, vare sig den som har varit eller en eventuellt kommande. Jag ifrågasätter faktiskt om strid är befogad. Vi har ju ändå ett i huvudsak enhälligt utskottsbetänkande. Jag tror också att de ansvariga inom jordbruket gärna ser att vi får en lugn och avspänd debatt om jordbruket, en debatt som vi naturligtvis inte kan undvika. Som kammaren känner till har det också tillsatts en jordbruksutredning, och det råder väl inget tvivel om att resultatet blir bäst om den kan slutföra sitt arbete i en avspänd atmosfär. Det betyder självfallet inte att jordbruket inte skulle bevaka jordbruksdebatten och bemöta övertramp där.

Jag begärde ordet för att tala om potatis och de höga ambitioner som jordbruksministern har beträffande kontrollen där. Inom parentes kanske jag också kunde säga något annat om potatis, framför allt därför att det har framskyttat i debatten att vi har ett överskott av jordbruksprodukter och att detta överskott är så fantastiskt dyrt för konsu-

menterna. Jag tycker att de som är fångna i den uppfattningen borde titta på dagens potatispris, ställa sig frågan vad som föranlett detta höga pris och kanske även beakta att om vi har för liten jordbruksproduktion här i landet så kan det också föranleda att vi får mycket höga livsmedelspriser.

Jag övergår sedan till den kontroll av potatis som föreslås i propositionen. Jag har där väckt en motion som är så radikal, att den går ut på ett avslag av den utvidgade kontrollen. Jag menar faktiskt på fullt allvar att vi där är litet för ambitiösa. Tvivelsutan kan en tillfredsställande kontroll av potatismarknaden ske på ett både enklare och billigare sätt än vad som är föreslaget i propositionen. Som lantbruksstyrelsen framhållit har genom den frivilliga kontroll som sker sedan åtskilliga år tillbaka en betydande förbättring av kvaliteten på den saluförda potatisen efter hand skett. Andelen smakmärkt potatis har också ökat och utgör nu närmare hälften av den saluförda kvantiteten. Med denna relativt stora andel kontrollerad potatis som finns i handeln torde allt tillbörligt konsument-skydd – man talar ofta om det – vara till finnandes. Konsumenten har ju möjlighet att efterfråga och köpa kvalitetsmärkt potatis, av vilken utbudet efter hand ökar ju mer den efterfrågas – detta så mycket mer som den övervägande delen av handeln är inriktad på kvalitetspotatis. Det kan man utan vidare slå fast.

Enligt förslaget skall förutom de nuvarande kvalitetsklasserna SMAK Extra Prima, SMAK Prima och Ordinär nu införas en fjärde klass som skall betecknas Oklassificerad. Beteckningen är riktig, för det finns här inga normer angivna. För samtliga klasser gäller att varan skall kontrolleras och en avgift uttagas.

Om man vill gå längre beträffande kontroll än vad som nu sker kan man göra detta, som jag redan sagt, på ett betydligt enklare sätt. Det torde vara helt tillfredsställande om detaljhandeln ålägges att medelst en skylt ange om man säljer potatis som inte är kontrollerad. Ett dylikt enkelt förfaringsätt är i och för sig också mera logiskt eftersom inga kvalitetsangivelser beträffande den oklassificerade potatisen är angivna. En märkning av dylik vara ger under sådana förhållanden ingen som helst vägledning för konsumenten beträffande kvaliteten. Det torde därtill vara principiellt oriktigt att märka och uttaga en kontrollavgift på en vara där inga kvalitetskrav är angivna.

Som skäl för den föreslagna obligatoriska kontrollen har också anförts att viss del av potatisen – den okontrollerade – ej belastas med någon kontrollavgift, varigenom konkurrensen snedvridits till förmån för den okontrollerade varan. Ett dylikt påstående torde vara överdrivet, enär konsumenten säkert betalar denna merkostand för en bättre vara. Om så emellertid ändå skulle vara fallet, finns ingen anledning att av det skälet fördyra en vara, oavsett om kostnaden får bäras av producenten eller konsumenten. Det synes då riktigare att, som anförts av vissa remissorgan, betala kontrollkostnaderna med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. En sådan åtgärd förändrar ju kostnadsrelationerna på samma sätt och gör därtill hela kontrollförfarandet billigare.

Jag vill härtill också säga att alla som ätit potatis – det har ju alla gjort – torde ha klart för sig att det inte innebär några hygieniska risker om

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

potatisen inte är kontrollmärkt.

Om jag sedan går till utskottet kan konstateras att man i varje fall här varit enig och avstyrkt motionen. Utskottet skriver: "Utskottet anser det liksom departementschefen angeläget att konsumenterna i större utsträckning än hittills erbjuds matpotatis av god beskaffenhet. Dessutom bör som sägs i propositionen konsumenterna givetvis få den information om matpotatisen som behövs för att kunna värdera den rätt."

När man läser detta förefaller det närmast som om det vore en ny vara man har introducerat i landet. Så är det ju emellertid inte. Det var ganska länge sedan Jonas Alströmer införde potatisen i detta land, och varan torde vara ganska väl känd.

Herr talman! Bara ytterligare en sak, som jag vill ifrågasätta. Det är klokheten i att införa en kontroll som är svår att följa upp? För bara någon timme sedan hörde jag från denna talarstol att kontrollen av tillverkningen av den mest förädlade produkten av potatisen, nämligen den flytande potatisen, som under många år varit mycket stark, börjar brista, detta trots att det är starkt brottsligt att göra överträdelser. Jag ifrågasätter således också om det finns anledning att stifta fler lagar och förordningar, vilkas efterlevnad det sannolikt i många fall blir svårt att kontrollera, när inte skäl därtill finnes.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr TAUBE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvist har fullständigt rätt. Genom en missuppfattning i telefon blev min motion tyvärr felaktig vad beträffar raderna 11–19 på s. 6. Jag får kalla det för ett olycksfall i arbetet, något som kan hända vem som helst. I sak förändrar det ingenting. Hammenhögsanstalten behöver ändå sin förädlare inom resistensområdet. Då motionen refererades i Ystads Allehanda såg vi till att detta misstag tillrättalades.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att det skulle vara nödvändigt för mig att blanda mig i den här diskussionen. Jag läste utskottets betänkande och reservationerna men fann ingen dynamit i dessa som skulle kunna föranleda en sådan här våldsamt debatt. Men efter att ha lyssnat till herr Hansson i Skegrie, som gick en holmgång med TV, Dagens Nyheter, den gamle hederlige LO-ordföranden och praktiskt taget alla inblandade människor samt dessutom påstod att han hade haft tillfälle att avslöja den misslyckade jordbrukspolitik som den socialdemokratiska regeringen hade fört, då kan jag inte tåga att säga följande.

Jag hade litet svårt att riktigt förstå vart herr Hansson i Skegrie ville komma med sitt anförande. Han begärde att vi skulle informera om jordbrukspolitiken och lämna saklig information om priserna på jordbrukets produkter. Själv bidrog han egentligen till att förvirra begreppen en smula. Efter att ha sansat sig medgav han att livsmedelspriserna i Sverige inte är så farligt höga, momsens till trots. Jämför man med vad husmödrarna och övriga konsumenter i Tyskland, Belgien och Frankrike får betala för livsmedlen finner man att våra priser inte är så höga.

Det hade varit bra om herr Hansson hade varit lika morskt när

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

husmödrarna från Skärholmen demonstrerade med sina plakater. Då hörde man inte samma karska inlägg från det hållet, då hukade man sig i bänkarna. Jag fick förklara varför våra livsmedelspriser var så pass höga. Jag har inte stuckit under stol med att jordbrukspriserna består av tre delar – den del som bonden får, den del som går till förädlingsledet och distributionsledet samt moms. Mig veterligen har herr Hanssons i Skegrie parti inte begärt att vi skall slopa moms. Där är han delansvarig.

Det är riktigt att den del som jordbrukaren får för de olika livsmedlen varierar i storlek beroende på förädlingsgraden. När det gäller vissa produkter går den största delen direkt till jordbrukaren – mjölken och köttet t. ex. När det gäller brödet går bara en ringa del till jordbruket. Vi vet ju att det är ungefär 35 procent av priset som går direkt till jordbrukaren.

De här informationerna lämnar jag alltid. Vi som har ansvaret lämnar de här informationerna för att beskriva livsmedelspriserna. Jag förstår således inte vad det var herr Hansson i Skegrie efterlyste.

Det var ett par punkter i hans anförande som jag vill kommentera vidare. När herr Hansson i Skegrie tog upp motionen om att man skulle använda spannmålsregleringen i köttproduktionen, då säger han att detta är ett brott mot principerna i 1967 års beslut. Det glädjer mig att han nu ser 1967 års beslut som någonting heligt som man skall slå vakt om och vars principer man inte får bryta mot. Erkännandet kom litet sent, men det kom ändå. Det var alltså ett bra beslut och goda principer vi bestämde oss för vid 1967 års riksdag.

Det var också ett annat påstående han gjorde som jag gärna vill ta upp och resonera omkring. Flera talare har varit inne på det. Man har påstått att vi skar ner sockerbetsodlingen 1967 och att detta skulle vara orsak till att vi har fått spannmålsöverskott. Jag vill inte betrakta detta som struntprat, men jag vill betrakta det som en felaktig uppgift. Herr Hansson i Skegrie vet ju bättre än jag att sockerbetsodlingen minskade mycket kraftigt. Den hade när vi tog 1967 års beslut kommit ner till de 40 000 hektar som vi bestämde oss för. Siffran hade sannolikt rasat ner ytterligare om vi inte hade tagit det beslut vi tog. Det hör till saken att vi utan vidare skulle kunna göra oss kvitt 200 000 hektar och på det sättet bli av med spannmålsöverskottet. När vi talar om sockerbetsarealer rör det sig om högst 10 000 hektar. Det är alltså marginellt. Vi kommer inte att yrka på eller arbeta för att man skall dra ur produktionen de 200 000 hektar vi i dag odlar överskottsspannmål på. Ingen i ansvarig ställning har sagt det eller kommer att kräva det. Nu har jag sagt det med eftertryck.

Sedan gjorde herr Hansson i Skegrie en beskrivning om köttpriset som just är ägnat att underblåsa det missnöje som konsumenterna känner. Han säger att bonden får en tia kilot när han levererar sitt slaktdjur till slakteriet. Men när köttet når konsumenten är det ibland fem gånger dyrare. Det hade varit lämpligt att herr Hansson i Skegrie berättat hur det går till. Jordbrukaren får ju samma pris för hela djurkroppen. Den som har sysslat litet med jordbruk vet ju att det bara är två procent av kroppen som består av de fina och dyra delarna. Då är det klart att man kan finna delar i affären som kostar mer än fem gånger det pris som

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

jordbrukaren får för hela djurkroppen. Det är den sortens information som vi bör ge konsumenterna och som herr Hansson i Skegrie borde ha lämnat i stället för att blanda ihop begreppen.

Sedan var herr Krönmark uppe och talade om oförsämdheter och det ena med det andra. Han ville jag skulle ta avstånd från vad herr Arne Geijer hade sagt. Det gör jag inte. Herr Arne Geijer har rätt att säga och tycka vad han vill om jordbrukspolitiken och om den ekonomiska föreningsrörelsen. Han har rätt att tycka att den är en enorm maktfaktor.

Det här påståendet att vi subventionerar det svenska jordbruket med 3 miljarder, det är inte så märkvärdigt. Hur har detta påstående kommit fram? Det är ju så att vi tillämpar någonting som man kan kalla en högprislinje med modifikation. Vi har ju en viss reduktion av priserna över budgeten. Om vi skulle övergå till lågprislinjen som en del yrkar på så hade det i dag inneburit att vi hade måst kompensera det svenska jordbruket för mellanskillnaden mellan världsmarknadspriset i dag och det pris jordbrukaren får. Eftersom införselavgifterna uppgår till 80 procent, behöver man inte mer än sexårig folkskola för att klara ut att det kostade 3 miljarder i dag, om vi skulle övergå till lågprislinjen. Därför är jag inte beredd att utan vidare säga att vi kan gå över till lågprislinje, för jag är inte säker på att vi kan skaffa de 3 miljarderna över budgeten. Så det är inte fel att säga att det rör sig om 3 miljarder, fastän vi tar ut detta i priserna i stället för över budgeten.

Herr Hansson i Skegrie citerade mig alldeles rätt om den ekonomiska föreningsrörelsen. Jag anklagade inte bondekooperationen. Yrkesgruppen jordbrukare har byggt upp den kanske effektivaste lantbrukskooperationen i hela världen, till gagn för både jordbrukare och konsumenter. Vidare sade jag: "Den våldsamma centralisering som ägt rum inom jordbruksrörelsen har helt säkert utifrån ekonomiska intressen varit motiverad. Det har vi aldrig ifrågasatt." Där slutade min gamle vän herr Hansson i Skegrie att citera, och jag förstår varför. I fortsättningen sade jag nämligen: "Det vi vänder oss emot är de ledande centerpartisternas dubbelspel. Att ena dagen rikta våldsamma beskyllningar mot socialdemokratin för centralisering av näringsliv och samhälle och att nästa dag i egenskap av styrelseledamot i jordbruksrörelsen fatta beslut om långtgående centraliseringsåtgärder, för det handlandet finns ingen annan beskrivning än politisk dubbelmoral, och jag har svårt att förstå varför jordbrukarna och deras organisation, som ju sägs vara opolitisk, känner sig träffad när vi angriper centerpartiet."

Vi har aldrig angripit jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse lika våldsamt som Politisk tidskrift gör i nr 1 för år 1973, en tidskrift som väl läses av åtminstone några i centerpartigruppen. Tidskriften går till ett våldsamt angrepp mot centraliseringen i den ekonomiska föreningsrörelsen, och artikeln slutar så här: "Jordbrukets föreningsrörelse byggdes ursprungligen upp efter folkrörelseprincipen, där det viktigaste kravet var demokrati. Jordbrukskooperationen har just i dag inte mycket av folkrörelse kvar. Det är illavarslande inför framtiden, om inte koncentrationsutvecklingen stoppas." Tidskriften frågar hur det kommer sig att den här centraliseringen har farit så våldsamt fram inom den ekonomiska föreningsrörelsen: "Är möjligen de förtroendevalda i ledningarna för

föreningsrörelsens olika organ så lösa i köttet att de inte orkar stå emot direktörerna och experterna?"

Vi har inte från vårt håll riktat sådana angrepp mot den ekonomiska föreningsrörelsen, av de skäl jag anförde. Jag tror att det varit ekonomiskt nödvändigt att göra som man gjort. Men då skall man inte underkänna eller kritisera andra, som av samma motiv ansett det nödvändigt att centralisera.

Herr talman! Jag hade som sagt inte räknat med att denna lilla försynta proposition skulle föranleda så våldsamma utfall från mina gamla vänner i jordbruksutskottet. Om jordbrukspolitiken är följande att säga, och än så länge är det ju ändå jag som talar på regeringens vägnar på det här området: Vår överenskommelse med jordbrukarna gäller till den 30 juni nästkommande år. Alla här vet vad jordbruksutredningen sysslar med. Direktiven är bekanta, och de har inte mött någon gensaga eller någon opposition. Vi skall i höst träffa jordbrukarna igen och resonera om de priser som skall gälla för den kommande perioden, om den blir ettårig eller vad den blir. Vi kommer då att diskutera om vi skall gå vidare på den inslagna vägen med att ta en viss del av de prisstegringar som blir oundvikliga via budgeten eller om vi skall ta ut dem av konsumenten. Jag hoppas, liksom herr Kristiansson, att det skall kunna ske i den lugna atmosfär som jag trodde vi hade uppnått numera då det gäller jordbrukspolitiken.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Om herr statsrådet och herr Kristiansson i Harplinge anser att det skall vara ett lugnt förhållande i jordbrukspolitiken och att det skall innebära att man från regeringspartiet kan få lov att sända ut vilka felaktiga uppgifter som helst om jordbruket och mot jordbruket, så får det stå som herrarnas egen uppfattning. Jag tror inte att jordbrukaren i allmänhet vill ha ett lugn som är grundat på det sättet.

När herr statsrådet inte begrep vart jag ville hän, är det beklagligt. Jag använde mitt första anförande här till att kritisera två saker.

Den ena var det brott mot gällande jordbruksprinciper som motionen innebar genom att den krävde en prispress mot de spannmålsodlande jordbrukarna. Det förmodar jag man har rätt till, även om det skall härska lugn över fälten.

Det andra jag tog upp -- och jag kan ju inte hålla hela anförandet igen -- var de felaktiga uppgifter som har lämnats i den annons jag talade om. De är direkt lögnaktiga mot det svenska jordbruket. Annonserna är undertecknad av en herre som heter Sten Andersson, och den ingår i det socialdemokratiska partiets valannonsering.

Skall lugnet vara så till den milda grad förhärskande att man icke ens får ta upp kritik mot en sådan här sak! Även om det nu inte direkt står i propositionen, så har vi i yttrandet begärt att propositionen i fortsättningen skall innehålla sakliga uppgifter om jordbruket, dess inkomstförhållanden och prissättningen på livsmedel. Det är man tydligen inte på det klara med inom regeringspartiet. Annars skulle man inte komma med sådana här uppgifter.

Nu vill herr statsrådet i viss mån försvara de 3 000 miljoner kronorna.

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.

Onsdagen den
23 maj 1973

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Tror ni verkligen i regeringen och i regeringspartiet att det finns möjligheter att försörja det svenska folket helt och hållet med de varor som rör sig på världsmarknaden? Förutsättningen för de här uppgifterna är nämligen att vi skulle vara totalt beroende av import. Vi skulle kanske omskola jordbrukarna och arbetarna i våra livsmedelsindustrier till en annan sysselsättning och sedan lita på att andra länder skulle vara hyggliga och se till att det alltid fanns så mycket livsmedel som vi behövde. Det tror ni väl ändå inte! Men uppgifterna i den här annonsen grundar sig på den uppfattningen, och det kan knappast förbigås opått.

Att jag har tagit upp detta beror — det vill jag gärna erkänna — på att det kanske är sista gången jag har möjlighet att ta upp en ordentlig granskning av jordbrukspolitiken. När jag läste annonsen blev jag — som jag sade tidigare — förvånad över att det inte finns bättre kunskap om dessa förhållanden i regeringspartiet.

Men hur är det med de där 2 000 miljonerna som jordbrukarna begärde i "påökt", som det också skrivs om här? Jag sade att det är en ren och skär lögn, och det är det också. Men detta har gått ut i en annons i Sveriges Tidningar. Den riktiga siffran är ungefär hälften eller 1 100 miljoner kronor. Man skriver vidare att uppgörelsen stannade vid 600 miljoner. Man räknar det som en förtjänst att man lyckades pressa ned ökningen till 600 miljoner kronor. Också den siffran är felaktig, trots att den anförs till regeringspartiets beröm.

Sedan säger man att centerpartisterna ändå ansåg att bönderna fick för litet — priserna skulle ha ökat ännu mer — och att vi skulle ha talat om en strupgreppspolitik mot jordbruket. Vi har icke yrkat på någon ändring i det jordbruksavtal som träffades. Påståendet härom är lögn, det också.

I vad sedan gäller jordbruksministerns tal om sockerbetsarealen är det väl märkligt att man kunde skära ned denna areal till 40 000 ha om den redan låg på denna nivå. Det var väl ändå så att vi siktade till att skära ned den till 40 000 ha, och det har vi gjort med påföljd att sockerfabriker nedlagts och nu icke kan ta upp verksamheten igen, om jordbrukarna skulle vilja öka betodlingen. De har i år tecknat en areal på 50 000 ha, men Sockerbolaget kan icke ta emot hela skörden från denna areal med de fabriker det har. Detta är resultatet av nedläggningarna på grund av det felaktiga beslutet 1967.

Detta var ett av de missgrepp jag åsyftade när jag talade om den felaktiga jordbrukspolitiken. Det andra var hotet mot mjölkproduktionen, som jag också ansåg vara felaktigt och som nu i stället har lett till en ökning av spannmålsodlingen.

Jag skall gärna erkänna att den nuvarande jordbruksministern har rättat till vissa felaktigheter, men det återstår en hel rad saker som behöver rättas till, om det skall bli bättre förhållanden.

Jag skall inte gå in på frågan om köttpriserna. Jag vill bara påpeka att jag sade att det genomsnittligt kostar tre gånger så mycket. Jag syftade inte på varje vara för sig, och därför är mitt uttalande riktigt.

Sedan skall jag inte ta upp någon debatt med jordbruksministern om Politisk Tidskrift. Det är en olycka för sig. Var och en får svara för sina handlingar. Jag tror inte att vi i vårt parti är så särskilt förtjusta över de herrar som agerat där. Sådana har ni i ert parti också.

Onsdagen den
23 maj 1973*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

Att centerpartisterna, som jordbruksministern sade, även sitter som ledamöter i våra föreningar beror ju på att jordbrukarna i vårt land alltid haft ett gott omdöme -- det är de kända för -- och därför har blivit centerpartister. Av den orsaken måste det bli centerpartister som sitter i jordbrukarnas föreningsstyrelser. Man får använda tidens allra förnämsta tekniska analysmetoder, om man skall hitta en enda socialdemokratisk bonde i dag, och därför är det inte heller så lätt att få in några sådana i föreningsstyrelserna.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Herr Bengtsson var inte beredd att ta avstånd från vad herr Arne Geijer sagt i Södertälje utan menade att herr Geijer hade rätt att säga vad han ville. Jag kan betyga att han får säga precis vad han vill för mig också. Men är man politiker och företrädare för ett parti i riksdagen uttalar man sig å rörelsens vägnar, och det är bara att konstatera att herr jordbruksministern tydligen har samma värderingar som herr Geijer gav uttryck för när det gällde enorma vinster. Om det nu var enorma vinster i dessa företag, så transfereras ju de vinsterna med ett års fördröjning ut till jordbrukarna, och trots det har jordbrukarna den inkomstnivå som jag talade om i mitt tidigare anförande. Då kvarstår faktiskt mitt omdöme i frågan: detta är en debatt som inte är riktigt värdig de principer som vi brukar debattera efter här i huset och här i landet.

Sedan, herr talman, talade jordbruksministern om den s. k. subventionen till jordbruket på 3 miljarder kronor. Jag kan inte riktigt acceptera det här resonemanget, att detta skulle vara något statistiskt. Vi ser ju vad som har hänt nu i fråga om vissa jordbruksprodukter. På vete och korn lär världsmarknadspriset i dag vara högre än det pris vi har på den svenska marknaden. Vi har samma läge exempelvis i fråga om potatis, och det kan tänkas komma att gälla flera produkter. Ingenting talar emot att priserna på världsmarknaden -- eller i varje fall i Europa, som så att säga är vår naturliga importmarknad -- om ett antal år kommer att ligga ungefär i nivå med de svenska priserna, och då är hela finessen med lågprislinjen borta. Då får vi i alla fall betala samma priser för våra livsmedel.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att jordbruksministern inte band sig på något vis utan var mycket försiktig när det gällde att ta ställning till lågprislinjen. För min del tror jag att detta är en debatt som egentligen inte har den sakliga grund som man kan tro, när man tar del av de mycket aggressiva tongångar som hörs från visst politiskt håll här i landet när det gäller priserna på livsmedel.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag får väl leva med det omdöme som herr Krönmark gav mig och vara lycklig ändå, men det glädde mig att mitt budskap i alla fall trängde fram beträffande de 3 miljarderna. Nu är vi alltså, tror jag, rätt klara över den här problematiken. Om vi i dag skulle införa lågprislinjen -- det är just det vi talar om -- och ge jordbrukarna kompensation över budgeten, vågar herrar Hansson i Skegrie och Krönmark förneka att det skulle kosta 3 miljarder kronor? Införelav-

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

giften är nämligen 80 procent, och det skulle i dagens läge betyda 3 miljarder.

Om världsmarknadspriset om ett antal år stiger, så att det närmar sig det svenska priset, är naturligtvis den kompensation som jordbrukarna skall ha över budgeten lägre. Det är ingenting märkvärdigt, det bör vara alldeles självklart. Men vad vi har diskuterat är att om vi i dag inför lågprislinjen och i stället skall kompensera jordbrukarna över budgeten, så kostar det 3 miljarder. Det är just den stora kostnaden som avskräcker mig en smula och leder mig in på tanken att vi nog får gå litet långsamt fram på den inslagna vägen – alltså öka budgetandelen sakta och kanske nå lågprislinjen. Men det skall ju utredningen titta på.

Herr Hansson i Skegrie sade att det var sista gången han skulle tala jordbrukspolitik här, och det är ledsamt, eftersom det alltid är intressant att lyssna till en gammal, erfaren politiker. Men ibland hjälper det inte med erfarenhet. När det gäller sockerbetsodlingen är herr Hansson i Skegrie nämligen vilsen i fårorna. Det var ju så att odlingen gick ned ganska kraftigt av skäl som är alldeles uppenbara, det var dålig gröda, det var inte lönsamt, det var besvärligt att få folk i betkampanjen och bruken lades ned. Jag vågar påstå att det beslut vi fattade när vi tog det internationella sockeravtalet, att vi skulle begränsa vår odling till 40 000 hektar, var en hjälp för sockerbetsodlingen. Nu har vi ökat odlingen med 1 200 hektar och kommer kanske att öka den ytterligare något.

Herr Hansson i Skegrie krävde sakliga uppgifter i propositionen. Jag hoppas att herr Hansson inte därmed avsåg att påstå att jag skulle lämna osakliga uppgifter till kammaren i propositionen utan att det var mer uppgifter herr Hansson ville ha, och det har jag ingenting emot. Vi skall gärna förse kammaren med alla uppgifter som finns, det finns gott om uppgifter som är rätt lättillgängliga.

Till sist gjorde herr Hansson i Skegrie stor sak av den här motionen och sade att den är ett brott mot gällande princip. Ja, men vi lever ju i ett demokratiskt land. Man får ändå motionera om att principer skall ändras. Och detta är ju bara en motion. Herr Hansson i Skegrie vet så väl att en motion går till en utredning, en utredning lämnar ett betänkande, ett betänkande skickas till remiss, betänkande och remissen kommer tillbaka, ministern sitter och arbetar med ärendet, det kommer till regeringen, det går till jordbruksutskottet -- visserligen är det då antagligen en annan ordförande. Först då vet man om motionen gör nytta eller skada från de utgångspunkter man har. Jag förstår alltså inte den här mörkrädsan för den motionen.

Herr KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern ville tydligt registrera det som något slags framgång att jag hade nämnt siffran 3 miljarder och erkänt att detta var ett reellt belopp. Det var ju ingalunda någon omvändelse i den här debatten. Jag hoppas att det framgick av mitt första anförande att det rent teoretiskt rör sig om dessa belopp. Observera att detta bara är en teoretisk spekulat. Alternativet skulle vara – om vi nu skall föra resonemanget principiellt, och det är det enda vi kan göra – att vi skulle slopa den svenska livsmedelsproduktionen och i stället importera

motsvarande kvantiteter. Då kan vi bara konstatera att dessa kvantiteter inte finns i dag. Det är ju en mycket, mycket liten marknad. Redan i dag är priserna på vissa av dessa grundlivsmedel fullt uppe i svensk nivå. Detta är en skendebatt därför att de priser som vi har här i landet är beroende av det höga kostnadsläge som vi har och som drivits upp av den ekonomiska politik och den skattepolitik som har förts. Då skall man se detta i relation till exempelvis löne marknaden över huvud taget. Vi finner att det är ungefär samma relation mellan den svenska industriarbetaren och industriarbetaren i EG-länderna som mellan jordbrukaren i Sverige och jordbrukaren i EG-länderna.

Därför kan vi väl säga att den vulgärdebatt som ägde rum här för ett och ett halvt år sedan i fråga om livsmedelspriser tyvärr har haft det onda med sig att man här inte talar utifrån fakta utan utifrån vissa falska föreställningar.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna försäkra jordbruksministern att jag inte på något sätt har antytt att han lämnar felaktiga uppgifter, långt därifrån. Men de felaktiga uppgifter som lämnas utanför departementet – i annonser, föredrag etc. – från regeringspartiet skulle kanske kunna undvikas om man fick sakliga uppgifter från departementet. Och det går att få uppgifter från jordbruksnämnden, från lantbruksekonomiska samarbetsnämnden etc. – om man vill ha dem, förstås.

Beträffande sockerbetorna kan jag säga som det står i Fänrik Ståls sägner, att "jag var med". Jag vet precis hur diskussionen gick, herr statsråd. Det fanns de av herr statsrådets partivänner som helt ville slopa betesodlingen därför att vi skulle tjäna så rysligt med pengar när vi kunde importera socker för 34 öre per kg. I dag är priset uppe i ungefär 1:50. Det var de som ville skära ned odlingen till 25 000 hektar, och så var det vi som ville ha den oförändrad. Då låg den genomsnittliga betodlingen på ungefär 47 000 hektar.

Det var tack vare att vi för en gångs skull blev majoritet, med hjälp av Lantarbetareförbundets ordförande, som vi fick frågan till utredning. Det var Carl Albert Anderson som gjorde den utredningen, och man stannade vid 40 000 hektar.

Så var det med den saken.

Sedan må herr statsrådet försvara den aktuella uppgiften om de 3 000 miljonerna hur mycket som helst, för i annonsen framställs saken som om vi hade möjligheter att köpa livsmedlen utifrån och skulle kunna spara 3 000 miljoner. Det är falskt vittnesbörd mot det svenska jordbruket – det är bara detta jag har velat slå fast. Vi är helt överens då det gäller lågprislinjen och möjligheterna att införa en sådan.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort.

Olycksfall i arbetet är ursäktligt, herr Taube, men förefaller det inte litet konstigt om personalen vid Hammenhøgs växtförädlingsanstalt har fått besked om fortsatt anställning av en annan arbetsgivare den 16 april och motionen är daterad den 26 april?

Onsdagen den
23 maj 1973

*Reglering av priser-
na på jordbruks-
produkter, m. m.*

Att det är önskvärt med högre anslag till Sveriges utsädesförening kan jag väl hålla med om. Men det kommer ju ett nytt budgetår, då Sveriges utsädesförening har möjlighet att motivera en anslagshöjning. Helt naturligt måste detta vägas mot övriga anslag. Motiven för höjning till Weibullsholm är ett bevis härvidlag, och det finns många, många andra. Skillnaden mellan mitt ställningstagande och herr Taubes beror på att herr Taube inte behöver ta ekonomiskt ansvar.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Taube begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Taube begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	260
Nej	—	30
Avstår	—	12

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 192
Nej — 107
Avstår — 2

Punkterna 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 196
Nej — 104
Avstår — 2

§ 5 Inrättande av en fältstation i Skara

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 26 i anledning av propositionen 1973:107 med förslag om inrättande av en fältstation i Skara jämte motioner.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Jag har till jordbruksutskottets betänkande nr 26 fogat ett särskilt yttrande, som jag vill kommentera något. Jag skall även anlägga ytterligare några synpunkter.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

Till att börja med vill jag bara säga att jag och utskottets övriga ledamöter inte har delade meningar när det gäller förläggningen till Skara av den i propositionen 107 föreslagna fältstationen – med de olika slag av aktiviteter som enligt förslaget skall ingå där. På den punkten är vi helt ense.

Jag hälsar också med mycket stor tillfredsställelse att utskottet har tillstyrkt bifall till motionen 1968, undertecknad av samtliga riksdagsledmöter från Skaraborgs län med fru Åsbrink som första namn. Riksdagens bifall till den motionen medför att den snart 200-åriga veterinärinrättningen får behålla sitt kända och inarbetade namn – veterinärinrättningen i Skara – även i framtiden.

Motionen 1925 av herr Pettersson i Kvänum angående inrättande av en tjänst som biträdande professor i Med I – dvs. svinsjukdomar – har utskottet, åtminstone enligt min bedömning, tolkat positivt. Utskottet har emellertid ändå ansett att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om inrättandet av den här tjänsten, och jag hoppas således, herr talman, att denna av fältstationsutredningen föreslagna tjänst snarast kommer att inrättas. Den är efterlängtd, välbehövlig och berättigad.

När det sedan gäller trepartimotionen 1961, i vilken begärs en utredning i syfte att förlägga ytterligare delar av den kliniska utbildningen till Skaraområdet, är vi i utskottet inte längre lika eniga. Det rådde delade meningar om lämpligheten av den beslutade förläggningsplatsen i Uppsala när detta beslut togs, framför allt när det gällde tillgången och närheten till det djurmaterial som behövdes för utbildningsändamål. Inte på något område fylldes det av veterinärhögskolans kliniska lärare framräknade behovet av djurmaterial för en fullgod klinisk utbildning i Uppsalaområdet. Djurmaterialet var inte tillräckligt på något enda område, och vi vet alla att läget inte har förbättrats särskilt mycket sedan dess. Jag vill tillägga att jag inte tillhörde riksdagen när detta beslut fattades år 1970, och jag har således ingen andel i det beslutet.

Fältstationsutredningen jämför djurtätheten i Skaraborgs och Uppsala län och konstaterar bl. a. att när det gäller nötkreaturen djurtätheten är dubbelt så stor i Skaraborgslän som i Uppsala län. I fråga om smådjur – dit man kanske också kan räkna svin och fjäderfä – är skillnaden betydligt större. Det är väl där som den allvarligaste bristen ligger i det område veterinärhögskolan skall förläggas till, nämligen Uppsala. Variationen är också mycket större i Skaraborgs län både när det gäller besättningstyper och besättningsstorlekar än den är i Uppsala län.

Efter det att fältstationsutredningen gjort en översikt – en förteckning – över de för veterinärutbildningen värdefulla och nödvändiga aktiviteter och företag som finns inom Skaraområdet, vilka även finns uppräknade på s. 6 i propositionen 107, konstaterar utredningen att Skaraområdet även i detta hänseende erbjuder fördelar framför Uppsalaområdet.

Det kan tilläggas att sedan utredningen gjordes har det nybyggda Kärnjukhuset i Skövde tagits i bruk. Där finns betydande laboratorieresurser tillgängliga som borde kunna utnyttjas både för analyser och av forskare inom veterinärmedicinen.

Utredningen nämner även den försöksverksamhet med klinisk utbild-

ning av veterinärstuderande som pågått i Skara och redovisar en mycket positiv inställning från såväl lärare som elever.

Utredningen säger vidare att det stora djurmaterialet i Skaraområdet i förening med de många praktiskt inriktade veterinärmedicinska aktiviteterna där kan ge de studerande den nödvändiga påbyggnaden av deras kunskaper i modern djurhållning och animalieproduktion, så att de får kunskaper om aktuella husdjursproblem och en realistisk syn på problemen på sitt framtida verksamhetsområde.

Herr talman! Detta var några positiva uttalanden av fältstationsutredningen om en förläggning av veterinärutbildningens elfte och sista termin till Skaraområdet. Dessa borde motivera ett bifall till motionen 1961.

Jag medger gärna att det inte är så lätt att ändra redan tidigare fattade beslut, men jag anser ändå att det är bättre att göra en omprövning av beslutet om placeringen av veterinärhögskolans kliniska centrum innan byggandet av denna etapp påbörjas i Uppsala. Därmed kanske man kan förhindra den felinvestering som enligt min bedömning håller på att ske. Att flytta en institution från ett storstadsområde till ett annat löser inga problem. Skälet till att man till sist stannade för Uppsalaalternativet var möjligheten till samordning med lantbrukshögskolan. Men på detta område lär det inte finnas några stora vinster att hämta; dessa två utbildningsgrenar har inte särskilt mycket gemensamt.

Att det bara finns Skaraborgsnamn på motion 1961 får inte tolkas så, att detta är av intresse bara för Skaraborgs län. Det måste vara ett intresse för alla djurvänner och djurägare att våra veterinärer får en så bra utbildning som möjligt. Jag vill inte med detta säga att de inte kan få det även i Uppsalaområdet, men med tanke på den snabba utvecklingen kan tillgången till tillräckligt djurmateriäl för utbildningsändamål bli avgörande. Det finns flera lärare och forskare på veterinärhögskolan som med tanke på tillgången till lämpligt djurmateriäl i Uppsalaområdet är mycket oroad av Uppsalaförläggningen och som helt stöder förslaget att förlägga hela den kliniska utbildningen till Skaraområdet.

Herr talman! Då jag inte ens i utskottet fick stöd för denna motion skall jag inte här ställa något yrkande. Jag ber att få återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! Betänkandet om fältstationen i Skara med en Skarakarta som charmfullt och originellt omslag ingav oss alla i Skaraborgs län förhoppningar om en utökning av den nuvarande verksamheten vid den år 1773 grundade veterinärinrättningen i Skara. Vi känner sedan länge berättigad stolthet över det högkvalificerade och energiska arbete som där utförs av den skickliga personalen. Vi är också tacksamma över att jordbruksministern med så påtagligt intresse satt sig in i denna fråga, skalat ut det väsentliga i problemen och med sakskaälens tyngd lagt fram proposition 107.

Denna fältstation avses – det skall klart och tydligt understrykas – att

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

utgöra ett komplement till den forskning och undervisning som bedrivs vid veterinär- och lantbrukshögskolorna. Vi är helt övertygade om att just i den egenskapen har den föreslagna fältstationen många väsentliga väntande uppgifter.

Detta förslag är, herr talman, ett glädjande exempel på att en statlig granskning nu har lett till lösningen på ett problem som berör – vilket herr Leuchovius också underströk – forskning och utveckling på detta område i hela vårt land. Frågan har i det framlagda förslaget bedömts över en saklig helhetssyn som hållits välgörande fri från by- och partipolitik. Självfallet är glädjen särskilt stor i Skaraborgs län, och i all synnerhet i den kommun som nu får motta ett så förnämligt tillskott till de undervisningsanstalter som sedan gammalt satt sin prägelse på Skara.

Det kan väl, herr talman, vara tillåtet att någon gång ta kammarens tid i anspråk också för att ge uttryck åt en ren och oförfalskad glädje inför ett beslut – till omväxling med all den klagan som vi så ofta får höra från denna talarstol!

Och så kommer, herr talman, som en extra guldkant på jordbruksutskottets hemställan, bifallsyrkandet till den motion som jag tillsammans med hela den vid detta tillfälle *eniga* Skaraborgsbänken har framställt angående namnet: bibehållandet av den hävdvunna beteckningen Veterinärinrättningen i Skara. Tilläggsrubriken, Fältstation i Skara för veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan, är en god komplettering. Att ta vara på det gamla, medföra det som ett kärt och förpliktande arv och gå vidare mot väntande uppgifter är ju just att skapa en levande kultur, och vi är många som lägger in just detta i den föreslagna namngivningen.

Det hade varit roligt att kunna sluta här, men ett inslag i gårdagens debatt om utlokaliseringen nödvändiggör ett tillrättläggande.

Herr Eriksson i Arvika försökte i den diskussionen göra ren partipolitik av frågan om fältstationen och talade i replik till herr Signell om ”de starka insatserna av folkpartisterna på Skaraborgsbänken när det gällde veterinärhögskolan”. Ja, betecknar man bevisandet av ett par överläggningar och uppvaktningar tillsammans med alla partiets riksdagsmän på Skaraborgsbänken plus därtill det maktpåliggande värvet att skriva sitt namn på motioner som man inte ens själv är initiativtagare till, såsom starka insatser, då är man verkligen nöjd med litet! Någon som känner till fakta skulle kanske t. o. m. vara benägen att ta till starkare ord och tala om ett försök att bluffa sig fram. Vi säger i Västergötland – och det passar kanske särskilt bra i det här sammanhanget: ”Mycket skrik och litet ull sa han som klippte grisen.” Det uttrycker nog vad vi socialdemokrater på Skaraborgsbänken tänker och vet i det här sammanhanget. Verkligheten och sanningen är en helt annan än den saga som länets folkpartister tycks ha berättat för herr Eriksson i Arvika.

Vad beträffar herr Leuchovius' sorg över att inte ha tillhört riksdagen vid det tillfälle då beslutet fattades får jag väl trösta honom med att beslutet förmodligen ändå skulle ha blivit detsamma som det blev.

Herr talman! Låt mig sluta med att åter betyga vår glädje i bygden över det beslut som riksdagen nu går att fatta och vår förhoppning att det skall visa sig bli till gagn för vårt lands jordbruksnäring och forskning.

Härmed får jag med glädje yrka bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

I detta anförande instämde herrar Signell, Jansson och Blomkvist (samtliga s).

Herr PETTERSSON i Kvänum (c):

Herr talman! För svenskt jordbruk är det utomordentligt angeläget att den veterinärmedicinska utbildningen gör de blivande veterinärerna väl förtrodda med bekämpandet och förebyggandet av de mångskiftande sjukdomar som de får uppleva i praktiken vid olika produktionstyper och olika djurbesättningar. Den fortlgående urbaniseringen av Stockholm/Uppsalaområdet har emellertid skapat en kris för den djurkliniska utbildningen. Veterinärhögskolans i Stockholm praktikområde sträcker sig redan nu nästan fram till Uppsala utan att ge tillräckligt klinikunderlag. Veterinärhögskolans lärare och studentkår, Sveriges veterinärförbund och Sveriges förenade studentkårer har i olika sammanhang framhållit att det är praktiskt taget utsiktslöst att få en acceptabel och långsiktig lösning av klinikmaterialproblemet genom en förläggning av klinikundervisningen till Uppsalaområdet. Det faktum att de veterinärmedicine studerande i allt större utsträckning rekryteras från icke-jordbrukarhåll gör att de får ett väsentligt större behov av kontakt med de praktiska problemen i modern husdjurskötsel. Den förkortning av studietiden som genomförs vid veterinärhögskolan ökar också svårigheterna.

Statsrådet betonade i sin proposition 1970 betydelsen av att veterinärhögskolan i ökad utsträckning bör få tillgång till det rika djurmaterialet i Skaraborgs län. Det uttalandet visar att man nu på detta område värderar den praktiska insikten och erfarenheten på samma sätt som man gör när det gäller en del andra områden, bl. a. den humanmedicinska utbildningen.

Den nuvarande studentrekryteringen sker enbart efter betygspoäng. Detta system är föremål för stark kritik. Ännu för några år sedan ansågs den praktiska utbildningen helt kunna negligeras till förmån för teoretiska kunskaper. Denna syn kom också till uttryck i 1965 års veterinärmedicinska utrednings uttalande om den kliniska utbildningen. Utredningen anförde nämligen att om man ser på lokaliseringsfrågan enbart från klinikmaterialsynpunkt återfinns de lämpligaste förläggningsorterna i de sydligaste länen och i Skaraborgs län. Ett hänsynstagande till klinikmaterialet borde dock enligt utredningens mening inte föranleda en lokalisering som inte tillfredsställde kraven på vetenskaplig miljö och integrering med närbesläktad forskning och utbildning.

Det är synnerligen angeläget att vi försöker komma bort från den här förlegade synen på den praktiska utbildningens betydelse. Den får inte sätta en alltför stark prägel på den framtida veterinärutbildningen.

Trots fru Åsbrinks uttalande här dristar jag mig till att säga att vi, som under lång tid på olika sätt har försökt verka för att den veterinära utbildningen förläggs till ett område med god djurhållning, hälsar det föreliggande förslaget om en fältstation i Skara med tillfredsställelse. Det gäller inte bara den veterinära sidan, det gäller också hovslagarskolan och den högre undervisningen i hovvårds- och klövvårdslära. När det gäller lantbrukshögskolans inrättande av ett fjärde husdjursförsöksdistrikt med en distriktförsöksstation i Skara för västra Sverige har därmed ett gammalt krav tillgodosetts.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Inrättande av en
fältstation i Skara*

Jag tycker att jordbruksutskottet i anledning av motionen 1968 lyckats mycket väl med sitt förslag till ett samlingsnamn för den veterinärmedicinska och husdjursvetenskapliga aktiviteten "veterinärinrättningen i Skara, fältstationen för veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan". Det är utmärkt. Det är jordbruksutskottet som har kommit fram till detta, och jag hoppas att det kommer att bli så. Det 200-åriga namnet bibehålles samtidigt som det ger ett adekvat uttryck för vad verksamheten nu skall omfatta.

Motionen 1925 angående inrättande av en tjänst som biträdande professor i Medicin I vid veterinärhögskolans avdelning i Skara har tillkommit mot bakgrunden av den ökade betydelse som svinhållningen fått. I det moderna svenska jordbruket är det viktigt att modernisera och effektivisera svinmedicinen. Såvitt jag kan förstå och enligt de uttalanden som gjorts ger Skara stora möjligheter till ökad aktivitet på detta område. Det av veterinärhögskolans lärarkollegium och Sveriges veterinärförbund framförda kravet på en kvalificerad forsknings- och undervisningstjänst, placerad vid fältstationen, får från mina utgångspunkter och med den kännedom jag har om svinskötselns betydelse bedömas som mycket angeläget.

Utskottet uttalar att det i fråga om såväl den i motionen föreslagna tjänsten som de av departementschefen berörda tjänsterna ankommer på Kungl. Maj:t att besluta. Jag är tacksam för att jordbruksutskottet gjort detta uttalande, och jag har den förhoppningen att Kungl. Maj:t skall finna det vara välmotiverat att inrätta en biträdande professur i Medicin I, för svinsjukdomar.

Den av herr Leuchovius berörda motionen 1961 har av utskottet behandlats ganska kallsinnigt. Jag har en viss förståelse för detta mot bakgrunden av 1970 års riksdagsbeslut, men jag tror att om riksdagen i år skulle tagit ställning till hela frågan om den framtida veterinära utbildningen och dess lokalisering, skulle det funnits stor förståelse för det som vi framförde motionsvägen 1970, nämligen att starta en försöksverksamhet med fältstation i Skara och att i avvaktan på bl. a. försöksverksamhetens resultat skjuta på det slutgiltiga ställningstagandet till frågan om den framtida lokaliseringen av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt. Jag har inte kunnat underlåta att ge min mening till känna angående 1970 års beslut i denna fråga.

Herr talman! Jag har i dag inget annat yrkande än att jag ber att få instämma i det tidigare framförda om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar Börjesson i Falköping (c) och Larsson i Luttra (c).

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! De anföranden vi hört av representanter för Skaraborgs län har innehållit en blandning av tacksamhet och kritik, och det är närmast med anledning av den kritik som framfördes mot en förflyttning över huvud taget av veterinärhögskolan till Ultuna som jag har begärt ordet. Jag känner mig i viss mån ansvarig för beslutet.

Jag tycker emellertid att man är litet för pretentiös i Skaraborgs län,

när man vill ha dit hela veterinärhögskolan. Man har dock fått dit en ganska imponerande del. Det blir en hel rad institutioner, som nu kommer in under det gamla namnet Veterinärinrättningen i Skara.

När vi beslöt att flytta veterinärhögskolan, var denna starka utbyggnad i Skara inte tänkt, men jordbruksutskottet tryckte redan då ganska bestämt på att denna veterinäranstalt skulle bevaras, och vi skrev att den borde inordnas i veterinärhögskolans undervisning. Det som då blev riksdagens beslut kan sägas ligga som underlag till vad vi nu har att behandla.

Men vi kommer inte ifrån att det är en betydande fördel att ha både veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan på samma plats. Dessa har många beröringspunkter i fråga om undervisning, forskning etc. För min del har jag den uppfattningen — jag har framfört den många gånger — att riktigtast vore att skogshögskolan också hade legat där. Triangeln hade då blivit helt sluten. Men det går tydligen inte, i varje fall inte i sin helhet.

Det är ingen tvekan om att det är en fördel att ha veterinärhögskolan i Ultuna. Så har man det i många andra länder; man har sammanfört denna högre utbildning på ett och samma ställe. Visst är det sant som det är sagt att Skaraborgs län är mycket djurrikt. Det är ingen tvekan om den saken, men jag tycker inte att Uppsala län är så barskrapat på djur. Jag har tittat i Lantbruksstatistisk Tidskrift, där jag funnit att Uppsala län har 63 000 nötkreatur, 52 000 svin, 251 000 höns och 7 000 får. Det är inte så dåligt underlag för veterinärutbildningen. Jag tror inte att hälsotillståndet är så mycket högre i Uppsala län utan att det även där uppstår tillräckligt med sjukdomsfall bland de tiotusentals djur som finns. Det är inte den totala djurmängden som är avgörande, utan att det finns så många djur att undervisningen kan bli fullödlig. Det är nog ingen tvekan om att så blir fallet.

En mycket allvarlig brist i Skara, jämfört med Uppsala, är att man inte har ett humansjukhus av den storlek som är nödvändig för veterinärutbildning. Det låter kanske litet märkligt att man för att utbilda veterinärer behöver ett stort och fint lasarett för människor. Men den kompletteringen krävs faktiskt och den finns inte i Skara just nu.

Herr talman! Jag tycker man skall vara tillfredsställd i Skaraborgs län med den betydande förbättring och upprustning man får kring den gamla institutionen där. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Vi är ganska nöjda med den fältstation som vi har fått i Skaraborgs län. Där är jag helt enig med utskottet i dess bifallsyrkande.

Enligt de uppgifter som jag har fått inte minst från lärare vid veterinärhögskolan är de ganska betänksamma mot utlokaliseringen till Uppsala. Djurbeståndet där räcker inte till enligt de uppgifter som redovisades 1970 av veterinärförbundet. Man borde kanske därför ha gått med på den översyn som vi begär i vår motion.

Om utskottets värderade ordförande hade läst motionen så hade han inte heller sagt att vi ville ha hela veterinärhögskolan förflyttad till Skaraborgs län. Det har aldrig begärts, vare sig i någon motion eller annorledes, utan vi har begärt att få flytta den kliniska utbildningsdelen,

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havs föroreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

den praktiska utbildningen, till Skaraområdet. Den delen är ännu inte byggd i Uppsala utan ligger under en pågående projektering. Just den delen behöver det rika djurbestånd som vi har i Skaraborgs län. Det är alltså inte för sent att flytta den delen. Beträffande den tidigare delen är byggnaderna redan klara, och där tror jag man kan få till stånd en samordning med lantbrukshögskolan som man har tänkt sig och som herr Hansson i Skegrie också tyckte var så värdefull.

Vi har faktiskt i dag ett stort nybyggt sjukhus i Skaraborgs län, och det fyller kanske en del av de krav som bör uppställas. Det är heller inte så långt till Göteborg – också en tänkbar lösning. Vad vi emellertid har strävat efter och begärt i motionen är bara en översyn av möjligheten att förlägga ytterligare delar av den praktiska utbildningen till det djurrika Skaraborgs län.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 27 i anledning av propositionen 1973:111 angående godkännande av konvention om förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall jämte motioner.

I propositionen 1973:111 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 6 april 1973, föreslagit riksdagen att godkänna konventionen om förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att Sverige tillträder en global konvention om förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall. Förhandlingarna om en konvention av detta slag påbörjades redan år 1971 såsom ett led i förberedelserna för FN:s miljökonferens i Stockholm år 1972. Med utgångspunkt i bl. a. miljökonferensens rekommendation nr 86 slutfördes förhandlingarna i London i november 1972. Sverige undertecknade konventionen den 29 december 1972.

Konventionen omfattar alla delar av det fria havet och kuststaternas territorialhav. Enligt konventionen förbjuds dumpning av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen och material, medan dumpning av andra ämnen och material får ske endast efter tillstånd av nationell myndighet i fördragsslutande stat.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1973:334 av herr Rosqvist m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde sådant tillägg – i anslutning till biträdda oljeskydds-

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhinderande av
havsföroreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

konventioner – i gällande lagstiftning, att fartyg äldre än 12 år som för last av oljor, kemikalier eller annan miljöfarlig last ej skulle utan särskilt tillstånd få angöra svensk Östersjöhamn eller annan svensk insjöhamn,

1973:784 av herr Hedin m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari hemställdes att riksdagen skulle uppdraga åt Kungl. Maj:t att ta initiativ till en internationell konvention för Östersjön i fråga om föroreningar och fiskevård,

1973:794 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde 1. att en utredning tillsattes med uppgift att analysera riskmomenten i samband med oljetransporter i dess olika former, 2. att snara åtgärder vidtogs från svensk sida för att få till stånd en bättre beredskap för begränsning av oljekatastrof som kunde inträffa i samband med oljeborrningarna i Nordsjön, 3. att aktiva åtgärder snarast vidtogs i syfte att förbjuda oljeutsläpp från fartyg i Östersjön, Skagerack och Nordsjön, 4. att åtgärder vidtogs för en internationell begränsning av tanktonnagets storlek, B. att riksdagen skulle besluta att 9 § lagen om åtgärder mot vattenförorening ändrades så, att krav kunde ställas på anläggning för omhändertagande av oljerester även i annan hamn än allmän hamn,

1973:805 av herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen beslutade uppmana Kungl. Maj:t att ta initiativet till bildandet av en överstatlig kommission, bestående av medlemmar från Sverige, Finland, Danmark, Västtyskland, DDR, Polen och Sovjetunionen, med uppgift att snarast utarbeta förslag till en konvention för Östersjöns miljöskydd samt

1973:1384 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställdes 1. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om en utredning med syfte att upprätta en svensk kommission för Östersjön, 2. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen att Sverige tog initiativ till en utredning mellan Östersjöländer om inrättandet av en permanent Östersjökonferens,

dels den i anledning av propositionen 1973:111 väckta motionen 1973:1971 av herr Strömberg m. fl. (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. godkänna konventionen om förhinderande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall,
2. avslå motionen 1973:1971 såvitt den avsåg förslag till lagändring,
3. i anledning av motionerna 1973:784, 1973:805 och 1973:1384 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om konferenser rörande Östersjöns fiske- och miljöfrågor, m. m.,
 4. a. lämna motionen 1973:794, yrkande A 1, utan åtgärd,
 - b. lämna motionen 1973:794, yrkande A 4, utan åtgärd,
 - c. lämna motionerna 1973:794 och 1973:1971 i återstående delar utan åtgärd,
5. anse motionen 1973:334 besvarad med vad utskottet i det föregående anfört.

Reservationer hade avgivits

1. angående utredning rörande riskerna med oljetransporter av fru

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havsföreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

Anér (fp) och herr Berndtsson i Bokenäs (fp) som ansett att utskottet under 4 a bort hemställa,

att riksdagen skulle i anledning av motionen 1973:794, yrkande A 1, hos Kungl. Maj:t begära att en utredning tillsattes med uppgift att analysera riskmomenten i samband med oljetransporter i dess olika former,

2. angående begränsning av tanktonnagens storlek m. m.

a. av fru Anér (fp) och herr Berndtsson i Bokenäs (fp) som ansett att utskottet under 4 b bort hemställa,

att riksdagen skulle i anledning av motionen 1973:794, yrkande A 4, hos Kungl. Maj:t anhålla att åtgärder snarast vidtogs i syfte att nå en internationell begränsning av tanktonnagens storlek,

b. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 4 b bort hemställa,

att riksdagen skulle i anledning av motionen 1973:794, yrkande A 4, hos Kungl. Maj:t anhålla att åtgärder snarast vidtogs i syfte att nå en från såväl arbetsmiljö- och säkerhetssynpunkter som allmänna miljösynpunkter motiverad internationell begränsning av tanktonnagens storlek.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Anér (fp) och herr Berndtsson i Bokenäs (fp).

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag skall bara säga några ord i anslutning till Östersjöfrågan, som har tagits upp i detta utskottsbetänkande. Frågan har berörts i tre olika motioner, bl. a. i en fempartimotion som jag har fört fram. Vi yrkar på att regeringen skall ta initiativ till en internationell konvention för Östersjön berörande föreningar och fiskevård.

Frågan aktualiserades förra året på den s. k. Östersjökonferensen som arrangerades av Sveriges fiskares riksförbund och som jag tidigare har talat en del om här i kammaren. Då var det inte möjligt att nå fram till något direkt förslag om en internationell överenskommelse, med hänsyn till Östtysklandsfrågan. Men läget i det avseendet är helt annorlunda nu, och det har dessutom hänt en del saker under denna vår. Man kan säga att bollen från Östersjökonferensen har rullat vidare.

Polen har nu tagit initiativ till en konferens där man vill få fram en fiskerikonvention för Östersjön. Finland har tagit ett annat initiativ. Man har samlat experter för att förbereda en senare tänkt regeringskonferens. På den konferensen vill man komma fram till en konvention om Östersjöns miljö- och föroreningsfrågor.

Utskottet är mycket positivt till det förslag som lagts i motionerna här och hänvisar naturligtvis till de uppgifter som kommit in om initiativ från alla håll: "Utskottet finner det angeläget att man från svensk sida på allt sätt stödjer nämnda initiativ och verkar för att det så snart som möjligt tillskapas såväl en fiskerikonvention för Östersjön som en konvention för Östersjöns miljöskydd — — —." Man vill sedan att riksdagen som sin mening ger Kungen till känna vad utskottet i det här avseendet — och i

övrigt – har skrivit.

Eftersom det nu tagits initiativ från annat håll kan givetvis inte motionärerna begära att regeringen också skall ta detta initiativ. Jag är helt tillfreds med den ståndpunkt utskottet här tagit. Jag skulle bara vilja uttrycka den förhoppningen att regeringen – och då kanske framför allt jordbruksministern – bevakar den här frågan och ser till att det verkligen blir någonting av. Det är ju så, det har vi erfarenhet av, att det ofta brukar ta väldigt lång tid innan man får till stånd internationella konventioner och organiserat samarbete mellan olika länder.

Östersjöfrågan, om jag kallar den så, är oerhört viktig för alla. Allra viktigast är den kanske ändå för yrkesfiskarna. Dessa skulle med största tillfredsställelse se att vi så snart som möjligt kunde få en överenskommelse, en konvention, som berör både fiskevården och miljöfrågan för Östersjön i dess helhet.

Låt mig dessutom säga, herr jordbruksminister, att ännu viktigare tycker våra yrkesfiskare i dag att det är att vi får fiskegränsen utflyttad från 4 till 12 sjömil. Det prioriterar man betydligt högre än den andra frågan.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Havens frihet talar vi ofta om. Denna frihet måste vi nu inskränka. Alla beslut om konventioner för att förhindra havsföreningar till följd av dumpning eller oljeutsläpp är ytterst en dom över människans oerhörda förmåga att sabotera sina egna livsmöjligheter. Paradoxalt nog blir konventioner och förbud en möjlighet – kanske den enda – att säkra havens frihet. Det är därför angeläget att Sverige ansluter sig till den nu aktuella konventionen.

Oljeföreningarna i havet utgör ett av de största problemen. Allt fler och större fartyg medför ökade risker för skador eller rent av katastrofer. Borring efter olja under havsbotten innebär nya faror.

I en januarimotion har folkpartiet pekat på riskerna vid oljetransporter i deras olika former – både sjö- och landtransporter – och föreslagit åtgärder för förbättrat oljeskydd. Nu har de reservationer och det särskilda yttrande som finns i betänkandet sitt ursprung inte i propositionen om konventionen utan i de fristående motionerna. På så sätt kommer huvudärendet något i skymundan.

Mycket av det arbete som måste utföras för att få bättre och riskfriare transporter utföres av internationella organisationer. En av dessa är IMCO. Här finns ännu mycket att göra. Fortfarande är det t. ex. tillåtet att släppa ut olja från fartyg i vissa delar av Östersjön, Skagerack och Nordsjön. Det är mycket angeläget att det fortsatta svenska arbetet i IMCO inriktas på att få bort dessa skamfläckar.

En annan internationell fråga i detta sammanhang är skyddet av Östersjön. Självklart måste detta problem lösas i samarbete mellan alla Östersjöstaterna. Så sent som förra året, när jordbruksutskottet diskuterade en svensk kommission för Östersjön och en permanent konferens, fanns särskilda hinder. Då nu DDR är erkänt, bör det finnas möjligheter

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havs föroreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

att snabbt utveckla och fördjupa samarbetet runt Östersjön. Havsresursutredningen visade i sitt betänkande Utnyttjande och skydd av havet att samarbetet för att från miljösynpunkt skydda Östersjön är mycket litet. I realiteten finns det inget vetenskapligt samarbete som omfattar alla strandländerna.

Det måste vara en synnerligen angelägen uppgift för den svenska regeringen – regeringen i det land som har mest strand runt Östersjön – att ta initiativ till ett effektivt samarbete mellan alla berörda länder. Detta samarbete bör få en fast organisation genom att man inrättar en permanent konferens.

Ett alldeles speciellt problem är frågan om trafiken i Östersjön. Redan nu går oljelastade fartyg på över 100 000 ton in i Östersjön. Samtidigt kommer fartyg under bekvämlighetsflagg. I november 1972 påpekade jag i denna kammare att ett fartyg, Aegis Star, ett par veckor tidigare gått på grund utanför Gotland. Aegis Star var lastat med 18 000 ton olja. Fartyget saknade i stort sett all teknisk utrustning. Tyvärr kan ansvarslösa redare registrera fartyg i länder där sjöfartsbestämmelserna medger nästan vad som helst. De fartygen vill vi inte ha in i Östersjön. Vad hade hänt om Aegis Star totalhavererat vid Gotland med 18 000 ton olja ombord?

Sverige kan inte ensamt stoppa supertankers och fartyg under bekvämlighetsflagg, men gemensamt kan alla Östersjöländerna ingripa. Havens frihet kan inte vara så stor att vi tolererar sådana fartyg som Aegis Star.

Men vi har också i samband med oljetransporter sådana riskmoment som vi måste klara av inom landet, visserligen med hänsynstagande till erfarenhet och kunskap från andra länder men mot bakgrund av svenska förhållanden. Vi saknar i dag en samlad överblick över riskerna vid olika transportalternativ. Det uppdrag sjöfartsverket fått att utreda vissa problem i samband med olje- och kemikalietransporter på svenskt inre vatten är viktigt men berör endast ett delområde.

Riskerna vid oljetransporter är stora men delvis okända. Lösningar finns, men vi känner dem ej till fullo. Olika alternativ finns, men de är inte kartlagda. En utredning behövs nu. Väntar vi, blir problemen större, riskerna mer påtagliga och eventuella olyckshändelser mer ödesdigra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 a.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Under senare år har riksdagen haft att ta ställning till oljeskyddsfrågor av olika karaktär, och genomgående för all den behandling som vi har ägnat propositionerna har varit ett positivt ställningstagande till dem från alla partier. Vi har också kunnat skapa oss egna säkerhetsanordningar för oljeskydd, och på andra områden håller vi på med att försöka komma fram till internationell enighet om sådana anordningar. Tyvärr är vi i långa stycken beroende av andra länder och kan alltså inte själva råda över alla de åtgärder som vi skulle vilja vidta för att förhindra eller begränsa risker för skador i samband med oljetransporter.

I år har riksdagen förelagts två propositioner som har avsett svenskt

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havsföreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

deltagande i internationella konventioner till skydd mot havsföroreningar, i huvudsak olja. I bägge fallen har utskottet uttalat sin tillfredsställelse över det engagemang som vi har deltagit i och skall delta i. Utskottet har också förutsatt att det skall bli positiva resultat av detta engagemang.

Samtidigt med den senaste propositionen har det väckts motioner. Vi har även behandlat vissa fristående motioner, och det är med anledning av dem som det nu finns två reservationer.

Vad gäller den första reservationen angående transport av olja och säkerhetsföreskrifterna kring detta så har precis samma krav framställts år 1971 och år 1972. År 1971 förelåg en motion av fru Sundberg som berörde oljetransporterna i Östersjön. Den gången hänvisade utskottet till de begränsningar som finns för sådana transporter. Vi framhöll då bl. a. att det pågår en översyn av lotstvänget, och vi hoppades och förutsatte att den skulle leda till resultat. Utskottet slutade den gången med att säga att den livliga och mångsidiga aktivitet som nu utvecklades för att komma till rätta med dessa problem borde leda till att motionens syfte blev tillgodosett. Motionen avstyrktes den gången. Utskottet var enigt. Herr Wirtén och herr Åberg deltog då i utskottets beslut utan reservation.

År 1972 väcktes en motion av herr Strömberg med begäran att riskmomenten vid oljetransporter borde analyseras. Utskottet hänvisade då till den utredning som naturvårdsverket och sjöfartsverket håller på med angående transporter till sjöss med olja, och man framhöll bl. a. att de i motionen upptagna frågorna "synes vara av den arten att de i allt väsentligt faller inom ramen för nämnda utredning". Även det betänkandet var enhälligt och biträdades av bl. a. fru Anér och motionären herr Strömberg.

Utskottet hänvisar nu till samma utredning och drar samma slutsats, men den här gången är inte utskottet enigt, utan nu finns det en reservation i alla fall.

Vad sedan gäller andra transporter av farliga varor har det också förevarit en utredning, och den har avlämnat sitt betänkande år 1972. I den utredningen sägs bl. a. att anordning för förvaring, hantering, transport eller försäljning av brandfarlig vara skall vara utförd på ändamålsenligt och betryggande sätt och att t. ex. tankbil inte får användas utan att vara godkänd för sitt ändamål. Vidare sägs det att Kungl. Maj:t har möjlighet att förordna att transportmedel eller material inte får användas för transport förrän intyg utfärdats om att transportmedlet eller anordningen är betryggande från säkerhetssynpunkt. De här bestämmelserna gäller alltså för alla transportmedel: järnväg, tankbil etc.

I trafikutskottet behandlades förra året en motion om samma sak. Utskottet, som var enigt, hänvisade till en utredning och ansåg att någon särskild framställning från riksdagen i ämnet inte var nödvändig, varför motionen avstyrktes. Betänkandet var undertecknat av Sven Gustafson och det fanns ingen reservation.

Jordbruksutskottet gör i år samma uttalande som i fjol, vilket då samlade ett enigt utskott, nämligen att det i motionen upptagna utredningsyrkandet i allt väsentligt synes falla inom ramen för den utredning som vi i fjol hänvisade till. Motionärerna var då nöjda med detta och reserverade sig inte.

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havsföroreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

Den andra reservationen gäller begränsning av tonnage vid transport av olja på Östersjön. Vi behandlade denna fråga också förra året, då med anledning av en motion av herr Strömberg. Utskottet framhöll bl. a.: ”Såvitt utskottet kunnat bedöma bör denna fråga komma under prövning i samband med de tidigare nämnda strävandena inom IMCO att nå fram till ett totalförbud mot oljeutsläpp.” Vid behandlingen deltog fru Anér och herr Strömberg, som instämde i utskottets enhälliga skrivning.

Frågan om tonnage är som nämnts också under prövning i internationella sammanhang genom organisationen IMCO, och såvitt utskottet kunna inhämta syftar arbetet där just till att man skall försöka bli överens om en begränsning. Men det är mycket svårt att åstadkomma detta, eftersom alla inte har samma problem som vi. Östersjön representerar ett helt annat problem än vad som gäller för t. ex. stater som Frankrike, Holland, England etc., där man inte har något innanhav som Östersjön.

Vi deltar från vårt land i dessa internationella sammanhang, och jag tror att vi kan räkna med att våra representanter där gör vad de kan för att försöka nå fram till internationella överenskommelser om begränsning av tanktonnagens storlek. Utskottet har inte ansett att något speciellt påpekande från utskottet behövs, eftersom det redan nu är representanternas skyldighet att se till att vi kommer fram till en sådan överenskommelse.

Det råder delade meningar om vilket som är farligast i detta sammanhang. Det finns personer som säger att supertankerna är farliga medan andra menar att det är samma fara, om man delar upp en viss last på ett antal fartyg. Därför säger man att sjöfarten alltid är utsatt för vissa risker, som är desamma för stora och små fartyg, och att det därför är svårt att säga var risken är störst. Men det är självklart att skadan blir större om ett stort fartyg förliser än om ett litet gör det. Men om man forslar samma last på tio små som på en stor tanker, är de allmänna riskerna tio gånger så stora.

Det är alltså inte så enkelt som man skulle tro. Men därmed är inte sagt att vi inte bör försöka skärpa kraven i vårt land på lotsplikten och göra alla säkerhetstransporter så ofarliga som möjligt.

I vårt land har sjöfartsverket träffat en överenskommelse med Svenska petroleuminsitutet, som hittills svarat för de flesta transporter av olja, och med Sveriges redareförening. Därvid har man bl. a. kommit överens om att dessa organisationer skall rekommendera alla fartyg som går in i Östersjön att anlita lots. Man har också försökt att få denna princip tillämpad så långt som möjligt, alltså givetvis även på de fartyg som går på internationella vatten.

Dessutom har vi i Sverige vad vi kallar separerade leder. På de leder i vårt land som är speciellt farliga får man inte gå så att man riskerar att möta trafik i dem. Där risk finns för möte med korsande/trafik råder speciella säkerhetsföreskrifter inom sådana separerade leder, av vilka vi har några stycken.

Man kan dessutom också nämna som en trygghetsfråga för Sverige på Östersjön att Danmark har mycket stränga bestämmelser för genomfarten i Stora Bält. I Danmark krävs att alla fartyg som passerar där skall anmäla sig till myndigheterna och skall stå i kontinuerlig kontakt med dessa

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havsföreningar
till följd av dump-
ning av avfall*

under hela färden genom Stora Bält. Även om vi inte ännu har kommit fram till internationella överenskommelser över lag, har vi alltså ändå gjort en hel del i Skandinavien för att försöka att begränsa riskerna. Som jag sade är det att hoppas att medlemsländerna i IMCO kan komma överens om skärpta föreskrifter. I utskottets skrivning utgår vi också ifrån att det skall bli så, och vi menar att vi skall positivt medverka i den riktningen.

Vad till sist gäller Östersjökonferensen är väl möjligheterna till en sådan betydligt större nu än vad de har varit tidigare, sedan vi har erkänt alla stater kring Östersjön. Det har också tagits initiativ till sådana konferenser från flera håll, senast – bara för någon dag sedan – av Polen. Om en sådan internationell konferens kommer till stånd och om man där finner att det är behövt och önskvärt med ett permanent organ för Östersjön, bör det vara alldeles självklart att Östersjöstaterna inte försummar att skapa sig ett permanent säkerhetsorgan.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Som herr Strömberg anförde och även herr Hansson i Skegrie antydde har utskottet avvisat en del av motionen 794 med hänvisning till sjöfartsverkets uppdrag att göra en utredning angående transporten av olja och kemikalier på svenskt *inre* vatten. Men motionen avser inte bara inre vatten utan transporterna över huvud taget. En sak som den också behandlar är hur man skall klara båtarna när de kommer i hamn.

Utskottet hade faktiskt, kanske inte i sitt betänkande men i varje fall i debatten, kunnat åberopa ytterligare en utredning, som jag har gått och väntat på, och det är den som har kommit till på grund av en riksdagens skrivelse 1968. Vi hade då en fyrpartimotion som föranledde ett uttalande av tredje lagutskottet, och det blev riksdagens beslut att hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning om de här sakerna över huvud taget. Den utredningen har uppdragits åt en av våra kammarkamrater, Einar Henningsson, som har kallat sig UKA; utredningens namn är egentligen mycket långt och slutar med "kemiskt avfall".

Betänkandet har kommit i dagarna, och den undersökning som har gjorts beträffande mottagningsanordningarna visar att de är jämmerliga på många håll. Särskilt Stockholm får hård kritik; man skyller där på tidsutdräkt och kostnader och på att de anordningar som finns inte använts.

I betänkandet står också att om man skall ha sådana här anordningar skall de göras attraktiva. Dessutom föreslår man en förändring av skyldigheten, som för närvarande endast ligger på vissa allmänna hamnar.

Vi hade i vår motion föreslagit att skyldigheten skulle läggas på hamnar som över huvud taget hade med olja att göra. Utskottet har nu yrkat avslag på det förslaget, men utredningen kommer just med förslag till den förändringen i 1972 års lag.

Sedan avvisar utredningen statsbidrag och säger att det behövs mycken kontroll, som skall klaras genom tullverket, genom sjöfartsverket och

Onsdagen den
23 maj 1973

*Förhindrande av
havsförorenningar
till följd av dump-
ning av avfall*

genom hamnmyndigheterna. Vidare säger man att märkning är ett utmärkt medel för att spåra den som har släppt ut oljan. Ja, det är ett utmärkt medel i teorin, men i praktiken vet man ingenting om det hela. Man grundar också resultatet på att det skall finnas betydande övervakningsresurser, som nu inte existerar.

Beräffande det som nu både herr Strömberg och herr Hansson i Skegrie har talat om, att det kan väntas skydd för Östersjön, säger man att det kan dröja en icke obetydlig tid innan den delen av konventionen – som vi väntar i höst – tillkommer.

Den 14 mars i år tog jag upp dessa frågor och bemöttes då av herr Henningsson med ett lugnande besked att dessa saker nog skulle ordna sig bara den utredning kom till stånd som han stod för – och som nu har framlagts. Det gällde planering, allmänna riktlinjer osv. Jag ställde tre frågor:

1. Är villkoret för skyddet av Östersjön att mottagningsstationer kommer till?

2. När kommer mottagningsstationer att upprättas och användas enligt 1956 års lag med tillämpningsföreskrifter?

3. När kan man beräkna att en eventuell konventionsändring i oktober i år kan träda i kraft?

Då fick jag alltså ett lugnande besked av herr Henningsson. Han sade: "Det kanske inte är riktigt att säga att de mottagningsstationer som funnits inte varit tillräckligt effektiva. Det är nog i stället så, herr Tobé, att de sjöfarande människorna inte vill spilla tid vid de här stationerna, och det är dessutom bemängt med kostnader att lämna ifrån sig sitt barlastvatten.

Hela den här funktionen kommer med det förslag som skall läggas fram att i grunden förändras. Det kommer att bli en helt annan och bättre ordning på det här området, det kan jag försäkra."

Nu har alltså denna utredning kommit, och vad gör den? Den förordar delvis *andra* huvudmän för *mottagningsanordningarna*. Det finns fortfarande ingenting som säger att fartygen kommer att använda dessa anordningar, och jag tycker att det fortfarande finns all anledning att gå grundligare till väga, att försöka få ett handgripligt resultat som svar på de här frågorna. Från 1956 har det funnits en lag om detta; den har inte följts. Vi hade förra året mer än 300 olagliga oljeutsläpp i Östersjön och i närgränsande vatten på Västkusten, och det har varit så i flera år. Denna utredning gör det inte mycket bättre, om man inte ser till att fartygen använder de här anordningarna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall först och främst till utskottets förslag att godkänna konventionen, givetvis, och sedan bifall till reservationerna 1 och 2 a.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
23 maj 1973*Förhindrande av
havsföröreningar
till följd av dump-
ning av avfall**Punkten 4 a*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 27 punkten 4 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 243
Nej — 52

Punkten 4 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 a av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 27 punkten 4 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 a av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 229
Nej — 58
Avstår -- 8

Punkterna 4 c och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Föredrags

jordbruksutskottets betänkande nr 28 i anledning av propositionen 1973:113 med förslag till riktlinjer för totalisatorverksamheten vid trav- och galopptävlingar, m. m. jämte motioner samt

Nr 97

Onsdagen den
23 maj 1973

skatteutskottets betänkande nr 39 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:118 med förslag till lag om avdrag vid inkomsttaxeringen för avgift till Aktiebolaget Trav och Galopp, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle näringsutskottets betänkande nr 58 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 17 och 18 i nu angiven ordning sättas sist.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 23.55.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert